ئەمین فەیضی

ئەنجومەنی ئەدیبانی کورد

ئه‌مین فه‌یضی

که‌ته‌شریفی شه‌ره‌فی هات [ئه‌مین فه‌یضی] بـه‌میوانی
ئه‌مه‌نده‌ی شوکری ده‌رناچم ئه‌که‌ر خۆم که‌م به‌قوربانی

شێخ رەزا

ئەنجومەنی ئـەدیبانی کورد

ئەمین فەیضی بەگ

١٨٦٠ — ١٩٢٣

چاپی یەکەم لەچاپخانەی « تەرجومانی حەقیقەت »
لە ئەستەموول ربیع الاولی سالی ١٣٢٩ ڕۆمی چاپ کراوە
چاپی دووەم

ئەنجومەنی ئـەدیبانی کورد
و
ئەمین فەیضی بەگب

دەورو بەری شەست سالێک لەمەو بەرو لە ولاتی غەریبیدا،لەشاری ئەستەموول سەربازێکی دڵسۆزو زانایەکی نووسەرمان . کتێبێکی بەفرخی بە ناوی [ئەنجوومەنی ئەدیبانی کورد] ەوە دەر کردو لـە کۆتایی ژیانیداو پێش ئەوەی چاوی ژیانو تەمەنی لێک بنێت ، چاوی خۆی و هاو خۆیەکانی بەو بەرهەمە رابەرو تاقانەو خۆشەویستـە گـەش‌و رووناک کردەوە.

ئەنجوومەنی ئەدیبانی کورد ،یەکەم کتێبی ئەدەبی‌و بکرە رۆشنبیریمانە، کەوەک سەرچاوەیەکی رووناک دەربارەی کۆمەلێك لە شاعیرە ناودارەکانی وەك [نالی،سالم،کوردی،شێخ رەزا، مەولەوی ، ئەحمەدی کۆر ،مەولاناخالد، ئاهی]و شاعرانی تری کـورد

بدویت و بەو پەری شارەزایی‌و دەست‌پاکی‌و
دڵسۆزی‌یەوە، بە چەند نموونەیەکی بەرز لە بەرهەمی
هەر یەکێك لەو شاعرانە، کتێبە نازدارەکەی بڕاز
ێنێتەوەو بە هەست و کیانێکی گەرم و پەرۆشەوە لە
پێشەکی ئەو کتێبەدا بلێت: ئودەباو شوعەرای کورد
زۆرن، لاکین ئاسەاریان بە تەواوی جەمع‌و تەئلیف
نەکراوە من نیەتم کرد کە بەعضێ لە ئەشعاری
کوردی بابان طەبع‌و نەشر بکەم تا بزانرێ موڵکی
بابان چەند مەنبەعی زەکایە... لەشعری هەر شاعرێ
چەند پارچەیەکم ئینتیخاب کردوو موتەخەباتە
ریسالەی (ئەنجومەنی ئەدیبان) م هێنایە وجوود»
ئەمەیە هەست‌ونەستو کیانی دڵداری‌وخۆشەویستی
راستەقینە بەرامبەر بەپیت‌و وشەو شیعرو ئەدەب‌و
زمانی شیرینی کوردیمان، ئەمەیە پێزانین و وەفاو
هەست کردنی قووڵ بەڵێ پرسینەوەی سەرشان بە
رامبەر بەو سەرچاوە گەشەی لێی هەڵقوڵاوین،
بەرامبەر ئەلەوەی کوردو خاکی پیرۆزی کوردستانمان

نووسەرو شاعیرێکی مەزن و زانایەکی گەورەی
وەکوو ئەمین فەیضی بەگ، بەبەرگی خاکی و
نیشتمانەی میر ئالاییەوە، لەدەرەوەی وڵات،
ئاگری جگەرو داسۆزییەکی بێوێنە هەڵی بکرێت و
بیخاتە سەر رێگای کۆکردنەوەو نووسینەوەو راست
کردنەوەو چاپکردنی کۆمەڵێك شیعری تەڕو پاراوی
باوی ئەوسەر دەمەی چەند شاعیرێکی ناودارمان و .
بۆ کوێ داڵە ئەخۆشی و پیری و دوور وڵاتی و نزیك
ی وتنەوەی مەرگ. بە چاپی بگەیەنێت و جوانترین
دیاری و یادگاری رەنج و تەقەلای شێوینی خۆمان
بۆ بەجێ بهێڵێت کتێبی [ئەنجوومەنی ئەدیبانی
کورد] یەکێکە لەو کتێبە دانسقەو نایابانەی
کە دەنگی نەبوو، رەنگی نەبوو . لەلای هەر
کەس و هەر کتێبخانەیەك سۆراغت دەکرد، بۆ
ئەنجام بوو دەست نەدەکەوت .

بایەخی ئەم کتێبە لەوەدایە کە بۆ یەکەم جار،
پێش ماوەی شەست ساڵێك، بیر لەم پڕۆژەنەدەیی یە

بەرزە کراوەتەوەو بە بەردی بنچینەی ئەم کارە گەورەیە، وەک رابەرێک، دادەنرێت، چونکە لەوەش یەک سەرچاوەیەکی نزیک بە سەردەی شاعرەکان ـزیان دەژمێررێت و دلسۆزانەو دەست پاکانەو شارەزایانە شیعرەکان هەلبژێرراون و چاپ کراون. لەم بارەیەوە، وەک سەرچاوەیەکی متمانە پێ کراو، تەماشای دەکرێت و هەلس و کەوتی لەگەلدا دەکرێت بۆنموونە تائێستا لە ناو رۆشنبیرانی کورددا مشتومر لە سەر ئەوەیە کە شیعری:

رەفیقان من ئەوا رۆیم لەلاتان

هی کوردیە یانهی نالیە؟ بۆ ئەوەی ئەمان ئاورێکمان لە (ئەنجوومەنی ئەدیبانی کورد) دایێتەوە کەبەناوی (نالی)یەوە چاپ کراوە. یان زۆر کەس وادەزانن کە پێنج خشتەکی یەکەی «سالم» لەسەر شیعرەکەی مەولاناخالد:

موسم عیداست وماتومیداز دیدار یار

عالم درعیش و نوش و ماو چشم اشکبار

سالی شاعر بە فارسی داینا وەو پیرەمێرد کردوویتی بە کوردی . کەچی راستی یەکەی ئەوەیە کە لە (ئەنجوومەنی ئەدیبانی کورد) دا بە کوردی بەو پیرەمێرد تەنها شیعرەکەی مەولانای کێڕیوە بە کوردی و کومانیش لەوەدایە کەئەو قەسیدەیە شەش پێنج خشتەکی بەو پیرەمێرد ،نارەوایانە ، دانەیەکی لێ زیاد کردبێت کەدەڵێت :

(شیوە سوور) ، ئەشکی دیدەم پەیڕەوی لافاو ئەکەم
شەو بڵێسەم بەرزە وێنەی باوەکورکور ئاو ئەکەم
دەست شکستەم بۆیە مەیلی مومیای بێ خاو ئەکەم
باوە مردەی باوەمردەم ئاڵ بولاخە چاوەکەم

خۆزگە ئەم بیستە پێم بڵێن وا باوەکێڵدی کەییە شار ئەنجوومەنی ئەدیبانی کورد . لەرووی ناسینەوەو راست کردنەوەو بەراوردو چەندوردە کاری یەکی تری شیعرەوە جێگای متمانەو کەلکێکی باشە بۆ نووسەران و لێکۆڵەرەوەکان ، لەرووی زمان و رێنووسیشەوە ئاوێنەیەکی بێ گەردی زمان و رێنووسی

ئەو سەر دەمەیە وەك ئەو نمونەیەی لەدواوەی
کتێبەکەوە وەك خۆی نووسیمانەوە •
من لەنوسینەوەو چاپکردنەوەی ئەم کتێبەدا
هەموو ئەو راستیانەی لای سەرەوەم خستە بەر
چاو وەك خۆی ، ئەوەنەبێت کە رێنووسەکەیم
خستە سەر شێوەی رێنوسی ئەمڕۆمان ، بەلاوم
کردەوەو بەگوێرەی پێویستیش مانای هەندێ
وشەم لەداوێنەوە لێك داوەتەوە لەگەل چەند
سەرچنێکی زۆر پێویستدا •
ئەو سەرچاوانەی کەناوی دانەری « ئەنجومەنی
ئەدیبانی کورد »ی مامۆستا ئەمین فەیضی بەکیان
هێناوە زۆر کەمن و لەبەردەستدا . تێ ناپەڕن
ئەوانیش « ناودارانی کوردو کوردستانی »
مامۆستا ئەمین زەکی بەگ دا» و شیعرو ئەدەبیاتی
کوردی بەرگی یەکەمی مامۆستا رەفیق حیلمی«٢ و

١ـ مشاهیر الکرد و کردستان ١٩٤٥ م / ل ١١٩ ـ ١٢٠
٢ ـ شیعرو ئەدەبیاتی کوردی بەرگی یەکەم ١٩٤١ •

دەنگی گێتی تازە بە ناونیشانی [ئەمین فەیضی بەگ شاعیر و زانا و پزیشکی مەزن] کە مامۆستا حوزنی موکریانی نووسیویەتی «١» و [بیبلۆ گرافیای کتێبی کوردی] مامۆستا مستەفا نەریمان «٢» و کتێبی «شێخ رەزای تاڵەبانی »لە نوسینی دکتور عیزەدین مستەفا رەسوول و گۆڤاری (بەیان) ی ژمارە [٢٤ ، ٣٥] ی سالی ٩٧٥ ، ١٩٧٦لە نووسینی مامۆستایان مستەفا نەریمان و ئەحمەد تاقانەو شاعیرە ناوون بووە کانی شاعیرەلی کەماڵ باپیر ئاغا .

جگە لە (بیلیو گرافیای کتێبی کوردی) لە سەر چاوەکانی تر دا مێژووی لەدایک بوونی ئەم پیاوە مەزنە نەنوسراوەو لە کتێبی (مشاهیر الکرد) یشدا مێژووی کۆچ کردنی بە ١٩٢٨ازدراوەلەقەلەم . ئەمەش پێچەوانەی ئەو مێژووەیە کە خاوەنی (بیلۆ گرافیای کتێبی کوردی) ١٩٢٧ ی نووسیوە .

---

١ ـ دەنگی گێتی تازە ١٩٤٥ ـ ژمارە ـ ٢ بەرگی ٤

٢ ـ بیبلۆ گرافیای کتێبی کوردی ـ ل ١٩

وەك لەو بیبلیۆگرافیایەدا دەردەکەویت لە سالی ١٨٦٠ ز لەدایك بووەو مامۆستاکەی مەلا زەکی بەگ دەلیت : [ئەمین فەیضی بەگ خەلکی سلیمانی یەو کە یشتوتە پایەی میر ئالای تۆپچی لە سوپای عوسمانیدا ئەدیبیکی بە ئەمەك و لە زانستیە کانی ماتماتیکدا زور زانا بوو . پاش حوکمی مەشروطیەت خانە نشین کراودوو چاری نەخوشی ئیفلیجی بوو . چەند سالیك لە خەستەخانەکانی ئاستانەدا بەدەم ئەم نەخوشی یەوە تلایەوە تا لە ئەنجامدا سالی ١٩٢٨ ز لە یەکیك لە (مەلبەندەکانی بەك کەوتە) کانفدا کوچی دوایی کرد . لە کوردە خوینی گەرم و بەغیرەتەکان بوو دەربارەی نەتەوەکەی ، یەکیك بوو لەسەرە بەستیوانەکانی بزووتنەوەی زانستی و ئەدەبی . دوژمنی خوی و خەلك خوشەویست بوو . ژیانیکی سادەو ساکار دەژیا ، سەرباری ئەو پایەو شوینەی لە سوپادا هەیبوو . چەند ئاساریکی بەقەوارە بچووك و بەناوەرۆك گەورەی بو بەجی هیشتین .

کتێبی (اجمالی نتایج) کەپوختەی دەلقی زانستیی ماتماتیك و سروشتەو کتێبی « هەوای لەسیمی » کەدەربارەی ئاوو هەواو کاروباری فیزیك و کیمیایەو کتێبی «تەفرەقەی ریاضیە» کە باسی بنەرەتییەکانی زانستی جەبر دەکاو دیوانەکەی کە بەناوی (شـوعاعات) ەوەیە و بریتییە لە شیعرەکانی خۆی بەیادگار بۆ بەجێ هێشتوون .

سەرەرای ئەمانەش سەرگوروشتەی ژیانی کۆمەڵێك شاعیرو ئەدیبی کوردو نموونەی زۆر پارچە شیعری ئەمانەی کۆکردەوەو لە کتێبێکدا بەناوی ئەنموومەای ئەدیبانی کورد ەوە چاپی کرد . هەموو ئەم بەرهەمانەی لەچاپخانەکانی ئاستانەدا بەچاپ گەیاندووە .

ئەمین فەیضی بەگ بەشێکی زۆری لە بەهرە و مەیدانی شیعرو ئەدەب پێ برابوو . بیستیشم کەبەئەندامێتی لیژنەی زانستی (ئاکادیمیای) ی پاریس وەرگیرا بوو . مەدالیایەکی بە خەلات

وەرگرتووە . شاعیری ناسراوی کورد شێخ رەزای تاڵەبانی یەکجار رێزی لەبەر دەگرت «۱» .

مامۆستا رەفیق حیلمیش دەڵێت : « ئەمین فەیضی بەگ یەکێکە لەزانایانی بەناوبانگی کورد عەسکەرێکی عالم و ئەدیبێکی عەسکەر بوو لەزەمانی حوکومەتی عوسمانیدا مدیری مەکتەبی عەسکەری بەغدا بوو . بەیێکی کەم پێش مردنی لەژێر ناوی « ئەنجومەنی ئەدیبانی کورد » دا کۆ دەلە شیعرێکی هەندێ لەشاعیرانی کوردی لەچاپدا « ۱۳۲۹ » زۆمی زۆر مەیلی لەسەر ریاضیات و ئەدەبیات و لەریاضیاتی عالیدا شارەزایی تەواوی هەبوو . هەرچەندە لەگەل شیعر و ئەدەبدا زۆر شعریك نەدەبوو . بەلام دیسانەوە بەتوستاذی شیعر و ئەدەب ناسراوە و ئە شاعیرە بەناوبانگ و بەسەلیقەکان دەژمێردرێت ، دۆستایەتی بەینی خۆی و شێخ رەزای تاڵەبانی شاعیری مەرە

«۱» مشاهیر الكرد و كردستان محمد أمين زكي

بەناوبانگی کوردو موخابەرەیان لەگەل یەکتری
بەشیعر ئەم قسەیەمان ئیسپات ئەکا . ئێمە
تەرجەمەیەکی حالی تەواوی ئەبێ فەیضی بەگمان
لانییە . نەدیوانو نە چەند شیعرو غەزەلێکی
تری کوردی خۆیمان لەژێر چنگا نییەو دەسمان
ناکەوێت . لەبەر ئەوە بۆ ئیسپاتی فەضل و هونەری
ئەمین فەیضی بەگ و پایەی شیعرو شاعیریتی .
بەناچاری دوو ئەجمەدەتمان بەبیرەوەری خۆمان و
شایەتی یەکێك لەشاعیرە زۆر گەورەو بەناوبانگە
کانی دۆستی گیانی خۆی کرد . من ئەگەر لە
بیرم مابێ لەبەینی ١٣٤٠ و ١٣٤١ ی رۆمی ل ە
ولاتی عەرەبیدا بەرەحمەت چووەو بەتەواوی
نازانم لەکوێ نێژراوە . ئەوەیشم لە بیرە
کە لە تەئریخی ١٩١٥ ی میلادی بەگەران لـە
سوریە بوو لەژووری خانێکا لەحەلەب بەنەخۆشی
کەوتبوو ئەچوومە لای بۆ ئاخر جار زیارەتم کرد
بەڕاستی کوردێکی بەجەوهەرو زاناو ئەدیب بوو

زۆریش بۆ هەواو قەڵەندەر مەشرەب بوو «١» .
مامۆستا حوزنی موکریانیش دەڵێت «ئەم پیاوە مەزنە کوردە لەشاری سلێمانی لەدایك بووە ، خوێندنی مەدرەسەکانی ئەوێی کەتەواو کردووە چۆتە بەغدلد مەدرەسەی عەسکەری ئەویشی بە پایان گەیاندووەو چۆتە ئەستەموول لەویش خوێندوویە تا بووە بەئەفسەرو چۆتە سوپای عوسمانی یەوە تاگەیوەتە روتبەی تۆپچی میرئالایی لەو روتبەیەدا تەقاعود کراوە ، شەری جیهانی یەکەمی لەسوریەو حەڵەب بەسەر بردووە . لە پاش هودنەی عمومی ساڵی ١٩١٨ گەراوەتەوە ئەستەموول . لەپاش چەندێك بەنەخۆشی لەرزەك (ئیفلیج) گرفتار بوو لەخەستەخانە خەوت .
ساڵی ١٩٢٢ لەگوڵ خەستەخانە سی بە ئامرورزشتی خودا شاد بوو . کەنەخۆش کەوت هەندێك دراوو کتێبو ئەشیای لەلای هاوشایەکی خۆی بەئەمانەت

---

١ ـ شیعرو ئەدەبیاتی کورد / بەرگی یەکەم / رەفیق حیلمی

دانابوو هێشتا هەر ماٍبوو کــە ئەو هاوشاری یەی

هەمو کتێب و دراوەکەی هەڵکرت و کــەراوە

وڵاتی خۆی . کەاێك ئاساری گرانبای نوسیبوونەوەو

لەناوچوون . ئەو پیاوە مەزنە زمانزانێکی زۆر

بەنرخ بوو : کوردی ، فارسی ، عەرەبی ، تورکی

، فەرەنسایی ، ئەلەمانی زۆر باش دەزانی دەینووسی و

دەیخوێندەوە ، لەژەدە بیاندا زۆرسەرکەوتووبوو ،

هەربەوهۆیەوە بوو لەئەکادیمیای فەرەنسا ئەندامێکی

هەمیشەیی بەرێزو نــرخبوو . کەاێك ئەتلەفاتی

گرانبای خۆی لەدەمی ژیانیدا چاپ کردن . لەوانە

کتێبی (ئەنجوومەنی ئەدیبان) کەشـــیعرە

هەڵبژاردووەکانی شاعیرەبەناوبانگەکانی کوردن

کۆی کردبووەوە کردنیە ئەم کتێبەو لەچاپی دان

کــتێبی (کوردستان) دیرێکی کــوردستانەو

تەرجەمەی هەندیك پیاوانی کوردە چاپی کرد .

ئەمین فەیضی یەك بەرزترین نووسەرو عالمو شاعرو

ئەدیبو سیهك زوونو تێکەیشتووی کورد بووە .

بۆعەزی نامەیەکی چلۆنی خۆی هەر
لەدایک بوونی تا چاپی نامەکەی دوورو درێژ
نووسیوەتەوەو لەبەرگێکی بچووکدا چاپی کردووە.
تەواوی سەرگوزەشتەو خوێندن و وەزیفەو
مەئموورییەتەکانی تێداوتووە. باسی هەموو هەولەماو
دۆستەکانیشی دەکات، لەوەدەمانەی کەلەئەستەموول
بووە پتر هاوڵنشینی ئەحمەد پاشای بابانی کردووە(۱)
بەدەقی ئەوسێ چوار نێکتەی سەرەوەدا چەند
شتێکی گرنگمان بۆ روون دەبێتەوەو چەندسەرنج و
پرسیارێکیش سەرهەل ئەدەن :
۱ـ هەرسێکیان لەسەر ئەو باوەرەن کە ئەمین فەیضی بەگ
رۆشنبیرێکی گەورە ودڵسۆزی نەتەوەی کوردو
زمانو ئەدەبی کوردیمانە.
۲ـ دووبەرهەمی [illegible]دەربارەی ئەدەبو مێژووی
کوردە بەزمانی کوردی وڵە ئەستەموول چاپی کردوون

[۱] دەنگی گێتی تازە [illegible]مایسی ۹٤٥ ـ ژمارە ـ ۲
بەرگی ـ ٤ حوزنی موکریانی

یەکێکیان (ئەنجومەنی ئەدیبانی کورد) وئەوی تریان دەربارەی مێژووی کوردو ناودارانی کوردەو تائێستا ئەو کتێبە بەنیسبەت کتێبخانەی کوردی یەوە بێ سەروشوێنەو لەجێگەی نەبووانە .

٣- پایەی زانستی و رۆشنبیری ئەدەبی بەرادەیەک بەرز بووە کە ئەندامی ئەکادیمیایی فەرەنسا بووە .

٤- پەیوەندی یەکی گیانی تەواو قوول و بێ سنووری لە گەل شێخ رەزای تالەبانیدا بووە بەچەشنێک کەزۆر جار ئەمین فەیضی بەکێ بەشانازی یەوە ئەم بەیتەی شێخ رەزای دووبارە کردۆتەوە

کەتەشریفی شەریفی هات ئەمین فەیضی بەمیوانی
لەموعدەی شوکری دەرناچم مەگەرخۆم کەم بەقوربانی

٥- دەبێ ئەوئەسەرو چمساوانەی کەلەسەردەمی ئەخۆشیدا بەئەمانەت لای هاوشاری یەکی دانساون چی بێ و ئەو هاوشاری یەکی بێت و تۆزێلێ لەو یادگارە بەنرخانە مابێ و ئەوەی ئەهاوشاری یەش بیانپارێزیت ودەست رۆشنبیرانی دلسۆزو کتێبخانەی کوردیان بخاتەوە

٦- ئایا وەك رابەرێك و رۆشنبیرێکی مەزنی کورد ئەم پیاوەمان فەراموش نەکردووە و لەلایەن نووسەران و دەزگا رۆشنبیرییەکانمانەوە، بەتایبەتی کۆری زانیاری کوردی جاران و دەستەی کوردی کۆری زانیاری عیراقی ئێستاوە هیچ هەوڵێك بۆ دەرخستنی پایەو پەیوەندی ئەم نووسەر و زاناکەورەیەدراوە و زانراوە رادەی پەیوەندی ئەم لەگەل ئەکادیمیای فەرەنسادا چی یەو کۆڤارو کتێبەکانی ئەستەموول و پاریس چیان لەسەر نووسیوە ؟

وەك لەئەنجامی گەران و پشکنینێکی سەرەتاییدا لەشاری سلێمانی کەمەلبەندی ئەسڵی و زێدی ئەمین فەیضی بەگە بۆمان دەرکەوت کە خۆی ناوی (محەمەد ئەمین)ە. فەیضی بەلەقەبێکی شیعری و پێناسەی خۆی داناوە، (بەگ) ەکەیشی وادیارە بەسایەی پایەو پلەی سەربازییەوە وەرگرتووە، ئەگینا بەگزادە نییە . باوکیشی ناوی

قــادر ئاغايە كەبەدەروێش قادر ئــاغا ناسراوە .
كە چوومە بنج و بناوانی ئەم وشەی (دەروێش)ە
. لەلای تاتەخوشكێكی كەناوی [فاتمە خــان]ە و
تەمەنی ئێستەی بەتەقدیری من لە [٧٥]سال زیاترە
وتی : دایكی قادر ئــاغای باوكمان پێش لە دایك
بوونی باوكم چەندمنداڵێكی بووە كچ ئەبوون و ئەمردن
تەنگێدم دەچێت بۆ بەغدا بەنیازی زیــارەتی
غەوسی بەغداو لەوێ ئەپارێتەوە كەشەرت بێ ئەگەر
ئەمجارە كوری بوو بیكات بەدەروێشی شــێخ
عەبدولقادری گەیلانی . دوای ئەوە كورێكی
دەكەوێتە سكەوەو كەدەبێت نــاوی دەنێ دەروێش
قادر و ئەكەدەروێشی شێخ عەبدولقادرە، لەبەر ئەوەش
كەكورە ئاغا بوو بەدەروێش قادر ئاغا ناسرا .
لەبارەی ژن هێنانیشەوە هەر فــاتمە خــانی
خوشكی وتی : ئەمێنەبەگی كاكم كچی نــەقیبی
بەغدای مارە كردو گواستیەوەو دوای سێ مانگ
ژنە كە نەیتوانی هەرجەكانی كاكم بەرێتە ســەر

ئەمیش ناردی بەوەمالی باوکی و دەستی بەرداری بوو، منـالیشیان، وەك من بزانم، ئەبوو لەسـەراغی کتێبـو ئەسەرو چیەماوەکانی کاکیی خوشکی وتی : ئەوە دەی من ناکامانی بە دوو ستـ وتی کەووە کتێب دەفتەرو کافەری بەئەمانەت لەمالی
(حاجی مەلی ئاغا) لەپەنەدا بەچی هێشتووە نازانم ماوە یان نا وچی یان تیایە . ئەوەلامی پرسیاریکیشدا وتی : کاکەم وتی لەچەند ئاغایەکی سلێمانی هەلـاو سلێمانی بەجێ هێشتو ئیترنە گەڕایەوە تا بەئاوارەیی لەئەستەمبوول سەری نایەوە . تەنانەت دایکی لـە حاجی ستەفا پاشای یامۆلکی بیستووە کەزۆر لە گەلی خەریك بووە کەتەنامەتی گەڕانەوەی بۆشاری سلێمانی پێ بکات و لە ئاوارەیی دا ئەو ئرخەمانی یە کەئەبوو هەمان بێت . ئەمین فەیضی بەگ پێی وتوە : ئیتر هەرچیم هەبوو لـە ژێـــر گلدایە . یەك ئاوە خوشەکی زەمینە نەبێت ، منیش دڵم لەسلێمانی هەلکەنراوەو نازە حەزناکەم بگەڕێمەوە

دلم ناکرێتەوە ، چۆن هاتوومە دەرەوە یا هەر لێرەش بمرم .

شێوەی ژیان و گوزەرانیشی ، لەگەڵ ئەوەشدا کە دەوامەتی باش بووە ، زۆر پەتەنگ خۆیەوە نەبووەو سۆفی مەشرەب و زەنگی بووە . پێم وایە وشەی (فەیضی)ش کە بۆ خۆی کردووە بەلەقەب هەر لەزۆر زەبوو خۆشەویستی فیوضاتی تەوریکاو بیرو باوەری ئاینی و سۆفی گەرێتی یەدابووە کە پەیرەوی کردووە .

لەم ساڵانەی دوایی دا بەعەدا شاعیری لاو (ئەحمەد تالانە) کتێبێکی تورکی بەناوی (شاعیرانی سەردەمی تورك) دەست کەوت لە نووسینی لێکۆڵەرەوەو نووسەری ناوداری تورك و هاوچەرخ و هاوڕێی (ئەمین فەیضی بەگ) مامۆستا (مەحمود ئەمین کەمال)ە کە بەشێکی لەسەر ژیان و بەرهەمەکانی [ئەمین فەیضی بەگ]ەو پوختەیەکی لە ژمارە(٥٣)ی گۆڤاری (ڕۆژی کوردستان)دا بڵاوکردۆتەوە .

کاك حسین ئەحمەد جافیش کردی بەهەرەبیو لەرۆژنامەی عیراق ١٥ رۆژی ٩٧٩/٥/٣ بڵاوی کردەوەو هەروەها کاك عبدوڵلا عەدادیش لەژێر ناوی (ئاوەاراتی کورد . ئەمین فەیضی . لاپەرەیەك لەژیانو پوختەیەك لەبەرهەمەکانی) بەعەرەبی لە رۆژنامەی عیراقدا بڵاوکردەوە .

هیوادارم ئەم لەسەرنووسین وسەرچاوانە ببنە هاندەرێکی کاریگەرو دڵسۆزانە پاڵ بەدەزگا رۆشنبیریو نووسەرانەوە بنێت کەورد ورد بکەونە سۆراخو پشکنینی چاکتر دەربارەی ئەم نووسەرە رابەرە گەورە پەمان وتیشکی رووناکتر ئاراستەی کەلو قوژبنو کۆشەوبەرهەمە فەرامۆش کراوەکانی بکرێتەو لەجیهانی ئەدەبیو رۆشنبیری کوردیماندا شوێنو پایەی شیاوی دەست نیشان بکرێتو مافی رەوای خۆی وەربگرێتەو باشتر لە تۆمارێ رۆشنبیرە نەمرەکانماندا پەرەنجو تەقەلاو بەرهەمە رەنگینەکانی هەمیشە هەر بدرەوشێتەوە .

کاکەی فەللاح

ئەنجومەنی ئەدیبانی کورد

تەئلیفی (ئەمین فەیضی) بەگ

مەجموعالیە یەکێکە لەموتەقادیمینی شوعەرای
عەسکەریەو لە حەواصی ئەهـلی سلێمانی یە

مەطبەعەی « تەرجومانی حەقیقەت »
— ئەستەمبول —
ربیع الأول سنه ١٣٣٩

ئەنجومەنی ئەدیبانی کورد

ئودەباو شوعەرای کورد زۆرن . لاکین ئاساریان
بەتەواوی جەمع و تەئلیف نەکراوە .. من نیەتم کرد
کەبەعزێ لەئەشعاری کوردی بابان تەبع و نەشر
بکەم . تابزانرێ موڵکی بابان چەند مەنبەعی فەیز و
زەکایە .

لەشیعری هەرشاعیرێ چەندپارچەیەکم ئینتخاب کرد
لەو مونتەخەباتە ریسالەی (ئەنجومەنی ئەدیبان) م
هێنایە وجوود . بەم وەسیلەیە طالبان وراغبین
کەمێک خەلاص بوو لە شیعر نووسینەوە لەسەر
دەفتەر پارچە پارچە .

حەزیشم کرد کەلەپێش هەموو شتێک نوبزە لە
ئەوسافی ئەوشاعیرانە بەیان بکەم لەوانە کەشوهرەتیان
هەیە ئەمانەن : مەولانا ـ ئەدیبی شێخ خالید ، مەلا
خضر ، نالی ، شێخ رەزا ، ئەحمەدی کۆر ، مەلا
صالح نامی ، سەیدئەحمەدی ... حیم مەولەوی ، هیجری ـ

کوردی ، سالم ، وسانیه .

نالی خه‌لقی دێیه‌که له‌شاره‌زوور که‌واقیع بووه له ته‌ره‌فی شه‌رقی سلێمانی ، ئیسه‌ی خاك و خۆڵه .

مه‌رحووم ئه‌حسه‌بلی له قه‌ره‌داخ و له سلێمانیدا ئیکمال کردوه قه‌ره‌داخ شه‌ش سه‌عات دووره له سلێمانی یه‌وه نالی بۆ ئیفای حه‌ج چووه‌ته حیجاز . له‌وێ ده‌رحه‌ق حه‌زره‌تی فه‌خری رسل قه‌سیده‌یه‌کی موکه‌مه‌ل و موته‌ووه‌لی نه‌زم کردووه ... چۆته ئه‌سته‌موول له ئه‌سنای سوحبه‌تا له‌گه‌ل ئوده‌باو فوزه‌لای ئه‌وێ گه‌لێ ئاساری فیکر و فه‌طانه‌تی نواندووه‌و زۆر هه‌زمه‌ری ئه‌وه‌چووه بووه . تانیهایه‌تی عومری له‌ئه‌سته‌مه‌و لا ماوه‌ته‌وه. مه‌رقه‌دی دوباره‌کی ئه‌وه‌یه له (ئوسکودار) زه‌کای [نالی] ئینکار ناکری . لاکین ئه‌وه‌نده‌ی سه‌نایعی له‌فزیه ئیستیعمال کردووه پیاو ره‌نگه بڵێ شیعری ئه‌و نه‌تیجه‌ی عیلم و ئیشتیغاله .

شێخ ره‌زا له‌عه‌شیره‌تی تاله‌بانی یه‌له‌قه‌زای بازیاندا هاتۆته دنیاوه . له‌که‌رکووکدا که‌وره بووه ئه‌ویش

وەکوو نالی هەم فەریزەی حەجی تەنھا کردبوو ،
هەم چووبووەوە ئەستەموول . لەئەسنای مولاقاتدا
بەقووەتی زەکاو دیرایەتی خۆی ، کەلێ ئەکا بیرو
لەفازیلی ئەستەموولی ماحوو مەبهووت کردبوو .
یەکێ لەوانە ئەدیبی مەشهوور کەمال بەگ بوو .
باوکی مەرحوومی کە مەشهوورە بە شێخ
عەبدولرەحمانی تالەبانی هەم شێخێکی ساحیب
نەزەر بوو ، هەم شاعیرێکی پڕ هونەر . شیعری
شێخ رەزا ئەوەڵەن وەھبی و فیتری بوو سانیەن کەسی
لەچوار لیساندا شاعیر بوو ، بالخاصە ئەشعاری
کوردی یەی هەموو عیبارەتە لە فەساحەت و بەلاغەت
لەنیکاتی دەقیقەو زەرافەت . ویەھەنی بە یەمەو
مەعلوماتی خاریجی تەقریرە . لەبەشنا رەفاتی
کرد لەحیواری حەزرەتی غەوسی گەیلانیدا
مەدفوونە . دووبەیتی ئاتی کەهی خۆیەتی لەسەر
کێل قەبرەکەی حەك کراوە .
یا رسول الله چەباشد چون سگی أصحاب کهف

داخل جنت شـوم در زمره احباب تـو
او رود در جنت و من در جهنم کی رواسـت
او سگ اصحاب کهف و من سـگی اصحاب تو

لەگەل بەندە موخابەرەی ئەغلەب بەنەزم بوو .
چەند پارچە لەو ئەزمانە کەبۆ بەندەی نووسی
بوو ئەگەرچی فارسیەن بۆ تەبەروك کردم بـە
خاتیمەی ئەم ریسالەیە .

هیجری و کوردی و سالم ئەهلی سلێمانین
شیعریان پر لەراوەت و حاشقانەیە

بۆ ئەوە سەر بەحسی مەولەوی

مەولەوی ئەهلی هەورامانە (١) لە ساداتی
کیرام و لەمشایخی هیزامی لەقشبەندی یە . خەلیفەی
شێخ عوسمانی تەویڵەیە . مەسەلەکی زوهد و تەقوا
بوو . لەگەل ئەوەش شاعیریك بوو بێ نەزیر .

هەورامان عیبارەتە لەبەعزێ دێهات کە واقیع
بوون لەمابەینی کوردستانی عوسمانی و کوردستانی

---

(١) مەولەوی هەورامی نی یە

ئێراندا .

مەولەوی بەموتتەزای ئـەو مەوقیعە کە تێیدا بووە هیچ چاوی بەشیعری فەرەنگ نـەکەوتووە . لەگەڵ ئەوەش لەسەر ئسلووبی ئەوان شیعری نەزم کردووە . لەقیتعەیەکدا مەسرەعی ئەوەڵی تەقفیە کردووە لەگەڵ میسرەعی سالیس و قافیەی میسرەعی سانی ری ێك خستووە لەگەڵ میسرەعی رابیع . ئەم قیطعەیە لە ئاخری ئەم کتێبەدا نووسراوە . ئەم ئسووڵە خیلافی ئسوولی شوعەرای ئێرانـــەو مەولەوی لەکەســی ئەدیوە . مەحزەن بەخوسـوسی تەبیعەتی خۆی موناسـیبی زاراوەو ئیســـتعمالی کردووە .

لەمابەینی شوعەرای کورددا مەولەوی موقابیلی نیزامی یە . ئەگەرچی لەسەدەی هەوراما... لەسەدەی سلێمانی ئەختێ لەیەك دوورن . ئەمما شیعری مەولەوی ئەدەندە ...نکدراو روح نەوازە ئەهلی سلێمانی لەکۆزرا یدا ئەغلەب شیعری ئەودەخوێننەوە

ناهی ئەهل سلێمانی‌یە . ئیختغالی هەر لەگەڵ عیلم بووە.زۆر وەقتی لەشاری کۆیەدا رایبواردووە شیعری ئەویش رەنگینە .

ئەحمەدی کۆر ئەهل ئەرەفی سابڵاخە عالم نەبووە ئەمما شیعری بە غایەت مـــوزەییەن و غایەت عارفانەیە . ئەولەهتی حەزرەتی رسالەتە کە لەم رسالەیەدا موندەریجە هەمووی مـوزەیـیـەنە بە سنعەتی رەددی عیجز لە سـەرسەدر . ئەحمەدی کۆر لایقە مولەقەب بێ بە شاعیری پێغـەمبەر . کەلامی هەمووی پر سۆزو گودازن .

حەزرەتی مەولانا ضیاءدین شێـخ خالید لە عەشیرەتی میکائیلی‌یە . میکائیلی عەشـیـرەتێکـە لــە لەتراتی سلێمانی گەشـــت و گوـــزار دەکەن . جەنابی شێخ لە سلێمانی و لە ئەترافیا تەحسیلی کردووە. بۆ ئیفای حەج دەچێتە مەککەی موکەررەمە . لەوێ زاتێك پێی دەڵێ کە بـۆ تـۆ فەیزو بەرەکەت لە تەرەفی هیندستانە وە پەیدا

دەبێ . لە پاش ماوەیەکی بۆ سولەیمانی ڕۆژێک
هیندی یەک دێتە لای ، ئەو هیندی یە شێخ
هەڵدەگرێ بەسەر مولکی ئیران و ئەفغانەدا دەیبا
تا داخلی شاری (دەهلی) دەکا . حەزرەتی
مەولانا لە خزمەت شا عەبدوللا کە یەکێک لە
ئەولیای کاملین تەریقەتی نەقشبەندی ئیقتباس
دەکا لە زەرفی شەش مانگدا مەئزوون دەبێ بۆ
ئیرشاد دەچێتەوە سلیمانی ، لاکین لەوێ ئیسراحەت
ناکا دەچێتە بەغدا ، لەوێشەوە تەشریفی دەچێتە
شام . لەوێ وەفاتی کردووە . لە مەحەڵەی
(سالحیە) دا دەفینێ خاکی ڕەحمەت بووە .
شێخ لە هەموو علوومی زاهرە و باتینەدا ساحیبی
ئیقتدار بووە . ، هەر لە تەک تەدریس و ئیرشاد
مەشغوول بووە : شیعر نەزم کردنی نەکردوە بە
مەسلەکی خۆی ، مع هذا مەرتەبەی شاعیریتی
لە مەرتەبەی حافز و سەعدی زیاتر نەبێ کەمتر
نی یە . دیوانی کە بە ئیرادەی سولتان

مەبدولەجیدخان تەبع کراوە ئەگەر تەدقیق
بکرێ سیدقی ئیفادەی ئەمە مەعلووم دەبێ .
ئەمما ئەوەندە هەیە شیعری کوردی کەم کوتووە .
مەعانیی کەشف و کەراماتی زۆرە .

زەرافەتی تەبعی عارف ئەفەندیش شایانی
تەحسینە .

میر ئالای موتەقاعید
ئەمین فەیضی

ئەنجومەنی ئەدیبانی کورد

بسم الله الرحمان الرحیم

(صدق و سەلامەت)

عیلمی یەقین و حەیاتی سەرمەد
خوفی خودایە و حوببی ئەحمەد

ئەمین فەیضی

و بنا ساكینی كه‌ولن

ره‌بنا ساكینی كه‌ولن چ غـولام و چ ئه‌میر
وه‌كوو یه‌ك ئه‌هلی نیازن چ غه‌نی‌و چ فه‌قیر
به ئومێدی كه‌ره‌مت شام‌و سه‌حه‌ر گریه‌ كنان
ده‌كه‌ن ئیظهاری حه‌قاره‌ت چ گه‌داو چ ئه‌میر
به‌ نه‌ظه‌ر ره‌حمه‌تی تۆوه‌ له‌ نه‌ظه‌ر ئه‌هلی به‌صه‌ر
جومله‌ نزدیكی نه‌جاتن چ عه‌لیل‌و چ كه‌سیر
سه‌طحی دنیا وه‌كو گه‌هواره‌یه‌ بۆ طفلی به‌شه‌ر
شیرخواری كه‌ره‌می تۆن چ صه‌غیرو چ كه‌بیر
كه‌ره‌مێكن له‌ كه‌فی به‌خششی تۆ هه‌روه‌كو خاك
زیومرێكن له‌ حوادیس چ حه‌ریرو چ حه‌صیر

سالم

دڵ دەناڵێ چون ڕوباب

دولبەرا بەی رووی نهاتە دڵ دەناڵێ چون روباب
بەودوو ئەبرۆی میسلی طاقت بەندی جەرگم بوو کەباب
بوون بەبوریان تۆی دەروونم، چاوپڕ ئەسرین، دڵ زەبوونم
مەحبوبا وابۆت جنوونم لێم حەرامە خورد و خواب
خواب و خۆراکم گرینە ، رەحمەتەن للعالەمینـــە
رەحمێ کە بەمنی حەزینە با کوتابێ ئـــەم عەزاب
با کۆتابێ داخ و دەردم ، ناڵە ناڵ و ئاهی ســـەردم
بێ ئەجەل وا بۆ تۆ مردم ، پێم بدە جامێ شەراب
پێم گەرەکە جورعەیە مەی، لەو مەیە مردوو دەکا حەی
مەی بەحاجەت صاحیبی مەی پاڵەبەین لاچێ حیجاب
پاڵەبەین لاچێ حیجابـــا ، مەحبوبی رۆژی خیطابا
وا دەکەم ئەز خۆم حسابا کەمتر ینم ئـەز کیلاب
کەمتر ینم ئەز سەگانە ، ئەز سەگانی پاسەبانە
جانـو دل قوربانی جانە ، گوڵرخی روخ ئافتـاب

ئافتابی شەوقی عالەم ، سەروەری ئەز نەسلی ئادەم
بۆ روسول تۆ بووی بەخاتەم ، ئەی شەهی عالی جەناب
ئەی شەهی لەولاك لەولاك تۆ زنوور ، ئادەم زخاك
جوملەیی شێخ و وەلی پاك بوون جەسایەت فەیضیاب
بوون جەسایەت ئازیەقوربان،مەحرەمی ئەسراری سوبحان
ئەلبی عاصیم هاتە کریان ، لەم سەرە ڕێ مال خراپ
مال خراپ و خەم لە دۆشم ، عاشقی بێهۆش وکۆشم
زووخی جەرگی خۆم دەنۆشم کوورە ئاسا دل بەتاب
کوورە ئاسا دل بە تابم ، لەت لەتە جەرگە کەبابم
وا لە عەشقی تۆ سوتاوم ، کەوتمە حالی ئیضطراب
ئەحمەدی کۆری هەژارە ، چاوەڕێی لوطفێکی یارە
ئەبین ئەدەر بێئیختیارە ، ناپەتە حەدو حساب

ئەحمەدی کۆر

مەثوای حەبیب

ئەی قوبەیی طیبە کە دەڵێی حوققەیی طیبی
مەئـوایی حەبیبی
مسـکینم و بۆ خاکی مەطر ئاکی کە هاتووم
بەو بۆنەوە هاتووم
هەر چەندە کە من عەبدێ رووزەردمو عاصیم
مەئمولە خەلاصیم
قوربانی بیلالم کە بەلالانـە مەلاتـووم
هەر مەفوە خەلاتم
ئەی مەسـجیدو میحرابکەت قیبلەیی حاجات
بۆ ئەهلی مرناجات
مەحجوویی هەوامو ئەمەتە مەشـهەدی مەعلووم
بۆ راهی نەجاتم
ئەی مەطلەعی ئـەنواری هەموو قاصیو دانی
شەمسی صەمەدانی

وەك زەرەیی بێ جیلوە لەمەوجوود و لەمەعدووم
جۆیایی بەراتم
لەم خاکی دەری رەحمەتە ، بێ زەحمەتە فـالی
هەر حەقوە خەیالی
حاشـــا کە لەمرەدا بیمە ســـائیلی مەحرووم
هەر چەند لە هوصاتم

فـالی

ئەوا رۆیم لە لاتان

رەفیقان من ئەوا رۆیم لــەلاتان
سەرم قەلغانە بۆ تیری قەزاتــان
بلاسا شار بەشارو دەر بەدەر بین
لەدەس یاران بکەین طەیی ولاتان
مەلێن کەلکی نەبوو رۆژی چەمەندەم
سەرم قەلغانە بۆ تیری قەزاتــان
سەفەرمان چونکە ریی هات و نەهاتە
دوعامان بۆ بکەن ئێوەو خوداتان
منم سەرکردەتان بۆ لەشکری غەم
دەترسم من برۆم بشکێ سوپاتان
ئەوەندە ئەرچو دەکا (نالی) کە چار چار
بکەن یادی موحیبی بێ ریاتــان

نالی

مەکە ئیخلافی ئەو وەعدەی

مەکە ئیخلافی ئەو وەعدەی کە فەرمووت
دەخیلت بم کە خانەی سەبرەکەم سووت
لە ڕووت و ئاسووتی وەك من ڕوو مەپۆشە
کە وەصلی تۆیە ئاووتی عاشقی ڕووت
ئەوە لیوی ئەتۆ بوو پڕ لە خەندە
کە وا شەککر دەباری کول دەپشکووت
دەکەی تەسخیری سەد دل هەر بە تیری
ئیلاهی هەر بمێنێ دەست و بازووت
چ شۆرینە خەطوطی دەوری لیوت
بەلێ مەعلوومە خۆشە خەطی یاقووت

نالی

ڕۆژێ نەبوو

ڕۆژێ لەبوو ئەم دولبەرە بێ ڕەحمە وەفا کا
چارێ نەبوو ئەم ظالمە شەرمێ لە خودا کا
حەیرانن ئەطیبا لە عیلاجی مەرەضی من
لوقمانی ویصالی مەگەر ئەم دەردە دەوا کا
کارێ کە غەم و دەردی فیراقی بە منی کرد
سەرما بە هەتیو با بە دەواری شڕی ناکا
دیوانەیە شەخصێ کە بەخەیری لەبی لەعلی
وەک شاهی سکەندەر طەلەبی ئاوی بەقا کا
تاب و تەبی تاتەشکە دەبێ هیجری وەکو شەمع
نزدیکە منیش واردی صەحرایی فەنا کا
لەم ڕێگەیە تەقدیری ئەزەل وابوو کە ئێمە
پامالی جەفا بین و ڕەقیب سەیرو صەفا کا
ڕۆح و دل و دین هەر سێ دەکەم بە زل و یساری
کامی دلی من کەو ئە لەبی لەعلی ڕەوا کا
سەردانی لە ڕێی عەشقی (ڕەزا) لازمە عاشق
بۆ یاری سەرو مالی هەدەف تیری قەضا کا

خودا وەقتێ کە حەزکا

خودا وەقتێ کە حەزکا بەندەیێکی خۆی بکا خۆشنود
لەرێگەی دوورەوە بۆی دێ بەپێی خۆی شاهیدی مەقسود
لە هیندوستانەوە شەش مانگە ڕێ تا خاکی کوردستان
خودا شێخ ئەحمەدی هێندی ڕەوان کرد بۆمەلا مەحموود
مەلا مەحموودەی زەنگنە یەعنی قوطبی دائیرەی ئیرشاد
لە دەورەی مەرقەدی هەر بانگی یاهوو دێتەو یامەعبوود
لەپاش ئەوئەرشەدی ئەولادی شێخ ئەحمەدلەجێی دانیشت
بێ عەیبی وەک سولەیمان جێ نشینی حەزرەتی داوود
بەرەحمەت چوون ئەوان ها پێکەوە سەربەحسی ئەورەحمان
لیدای بم لەی نەتیجەی خانەدانی ئەحمەدو مەحموود
نەتیجەی مەقصەدە تالی و موقەدەم شەرتی تەحصیلن
لەوانەی بۆ یەیە ئیجاد کرد خودا ، تا ئەم ببێ مەوجوود
ئەمیستەش شێخ عەلی بالا نشینی ئەوجی ئیرشادە
ئەویش وەک باوک و باپیری لە زومرەی ئەولیا مەعدوود
ڕەزاش لەو ئەسلەیە بی بەخشە یارەبی کە قەت نابێ
گوڵی بۆخارو بەحری بێ بوخارو ئاتەشی بێ دوود

شێخ ڕەزا

سائیل بەغینا قائل ئەکا

سائیل بەغینا قائل ئەکا بەخششی کەمتان
تالی بەبە یاخوا ئەرزێ دەستی کەرەمتان
هەر چەند بەمەسەل خەنجەری ئەلماسە زمانم
نابڕێ سەری موویە لەئەدای شوکری نیعەمتان
گێڕانی کەدای کردووەتە کانی جەواهیر
تەکسیری نیساری زەڕو شاباشی دەرهەمتان
ئێوەن بە حەقیقەت مەلەکی میللەتی کوردان
شایانە زیادەت بکرێ خاکی قەدەمتان
ئینکاری حقوقیان لەسەر ئەم میللەتە ناکرێ
نابایی فەرەیدوون فەرو جەمشیدی حەشەمتان

شێخ رەزا

عەشایەر بوون بە یەك

عەشایەربوون بە یەك تا ڕیچەمان دەرکەن بەیەکجاری

جەبـــاری و داوەدو کاکەییەکانی دایە ڕیـــز بـاری

قەسەمیـان خوارد بە ڕۆح سەبراکەو کورخانی ئەحمەد

بە کەللەی خوك و شاخی کاوە حۆل و گۆشتی مرداری

دەبێ ئەمڕۆ بە جارێ قەطعی نەسلی طالەبـانی کەین

تەق و تۆقیـان کە هەستان کوللە هەروەك تەرزە داباری

سوارەی طالەبانی دەرپەڕین وەك ڕزسقەمی دۆستان

فیراریان ئیختیار کـرد سوارەکانی باوە یادکاری

فیراری کاکەیی هەر نەیسە ، لەبا کونی فەلەك کەربوو

لە جەرت و پرتی ئاغای داودە و ساداتی جەباری

شێخ ڕەزا

فەردم نەمرۆ

لە کونجی بێ کەسیدا فەردم ئەمرۆ
زەلیل و زار و بێ هەمدەردەم ئـەمرۆ
لەسۆزی عەشق و سەردی میهری تۆیە
دەروونی گەرم و ئاهی سەردم ئەمرۆ
گەواهی لافی عەشقی ئاژیە ، ئوریـان
سروشکی سورخ و رەنگی زەردم ئەمرۆ
ئەگەر سروەی نەسیمی وەصلی ئەو بێ
موعەطەر کا دلی پر د ردم ئـەمرۆ
صەبا نامەی زەلیل و بێ کەسی مـن
بەرە بۆ یاری دل وەك بەردم ئەمرۆ
لەعەرصەی وەصفی ئەو مەحبووبەلەنگە
خەیالی وەك سوارەی حەردم ئـەمرۆ
لەبۆ وەصفی جەمالی یاری (کوردی)
ئەگەر رۆحم نەدەم نامەردم ئەمرۆ

کوردی

ئەگەر مەهلەت لە دڵ دەرکەم

ئەگەر مەهلەت لە دڵ دەرکەم غەریبی کۆیی دولبەر بم

ئەگەر ساتێ لە یادم چێ هیلکی زەخمی ئەژدەر بم

بە غەیرەز بۆسەیی لێوت ئەگەر قەسدی ویسالێت کەم

بە شوعلەی قەهری تۆ یارەب سەراپا میسلی ئەخگەر بم

ئەگەر یەك لەحظە سستی کەم لەژێر باری غەمی عەشقت

بە میسلی پەنجەرە قوربان بە تەنی سوراخی خەنجەر بم

لەسەر تەعریفی ئەگریجەت ئەگەر بێم وەسفی گێسووت کەم

بە زەربی تیغی سەرپەنجەی ئەجەل مەقتوول و بێسەر بم

ئەگەر یەك لەحزە غافڵ بم لە شەوقی ماهی روخسارت

لە حەشرا بێ نسیبی جەننەت و هەم حەوزی کەوسەر بم

گەدایی کۆیی جانانە بە شاهی عالەمی نادەم

گەدایی خۆشترە بۆ من لە شاهی کەو موخەییەر بم

ئەلای یاران بڵا (هوجری) لەبۆتەی فیرقەتا ئەمجار

خولاسە بێغەش و مەقبوولی عالەم هەروەکو زەر بم

هیجری

عیشــق

کوللی عالەم رابوون سەر گەشتەوو حەیرانی عەشق
هیچ کەسێ نازانێ ئەحوالی سەر و سامانی عیشق

ساحە پەیمایانی ئیدراك و كەمالی عارفان
لەنگ و عاجز بوون لەبەر طەی کردنی مەیدانی عیشق

گەرچی غەواصانی فیکرەت غوطەوەر بوون مودەتێ
قەت نەبوون واقیف لە قەعری بەحری بێ پایانی عیشق

سامیری و سەحبان و چارەللاهو لوقمان و سەطیح
موخبیری کوللی علومێك بوون و سەرکەردانی عیشق

حافظ و سەعدی و نیظامی قەیس و جامی و دەهلەوی
فەیض خواهو مەعرفەت جۆ بوون لە شاگردانی عیشق

خەسرەوو مەحموود و فەرهاد هەرسێ شاو شازادە بوون
ئاخری بووشن بە عەبدو چاکری سوڵطانی عیشق

شەمس و مەولاناو مەنصوور کەی بەسر مەحرەم دەبوون
کەر نەیان خواردایە ریزەی نان لە سفرەو خوانی عیشق

زاهید ئەو خوێندووتە تەفسیری (لکل وجهة)
ئەت مەدە طەعنە لە دەستی بێخودی رەندانی عیشق

موڵتەجی نابێ بە کەس (هیجری) لە دنیاو ئاخرەت
رۆژی دیوانی خودا دەستی من و دامانی عیشق

هیجری

شەھرەزوور کیشوەری

ئیمرۆ بە دواپەری شەھرەزوور کیشوەری
ساھەلسە دەی بنێرە سەرت تاجی سەروەری
چیھرەت بەھەیئەتێکە لەناو شامی طورەدا
دەربێ سەحەر لەبورجی ئوفق شەمسی خاوەری
خەیری کولاھەکەت کەھرما سایە جۆیە لەو
کەس ئێ ی نەدا موقابیلی تۆ لافی ھەمسەری
ناکا کەسێ بەسەھلو بەموفتی شکاری تۆ
ئاھوویی دەبدەمەستو طەبیعەت غەضەنفەری
سا شەرحی وەصفی تۆ بەچ وەجھێ بکەم ئەدا
ھەرچی خەیالی من ھەیە دەیلیمو بەر تەری

سالـــم

جیهان ئارایەمە

جیهان ئارایەمە ئەمرا ئەوەك رووت

هیلالی یەکشەبە تاکە ئەبەرووت

لە لەبعا مەنبەعی ئاوی حەیاتە

دەڵێی ڕێی ظولمەتە هەرسوو لەگیسووت

هەوای سیبی زەنەخ ئەی دل مەکە تەو

موحەییایە لە ڕێدا چاهی هارووت

کە تۆ غائب دەبی تاریکە چاوم ،

دەڵێی نوقطەی بەسەرمە خالی هیندووت

لەباغا غونچە مەشقی لێوی تۆی کرد

ئەخرسێن گوڵ لەخەندەی تۆوە پشکووت

سالم

نۆبەی نەظەرە

لە طەرەف یارەوە نۆبەی نەظەرە
ئەی دل ئامادە بە خوێنت هەدەرە
تەشتی پڕ خوێنە بە دانیم سینەم
ئامۆژەت بۆ رەگی دل نیشتەرە
وەزنی یەك بۆسەوو جەورمی سەروجان
لە ترازوویی ئەوا سەر بەسەرە
بۆ کەسێ صوحبەتی مەعشووقە ئەبێ
حاصلی هەردوو جیهان دەردی سەرە
طالبی وەصلی کەسێکم بە دوعا
وەصلی فیردەوسە ، فیراقی سەقەرە

سالم

دوێنێ لوێژی شێوان

له دوکه‌ی سینه دوێنێ نوێژی شێوان
به‌یانی دا - فیده‌ی باغی سێوان
له خوفی طه‌لعه‌ت رۆژ هه‌ر وه‌کو شێت
به روو زه‌ردی هه‌لآتو که‌وته کێوان
دوچاوی من که‌را که‌یل سروشکن
ده‌پێون ئاوی به‌حری خوێ به پێوان
مه‌که‌ن لۆمه‌ی په‌شێوی دل ، که ئه‌مڕه‌ی
په‌شێواوه له‌به‌ر په‌رچه‌م په‌شێوان
شه‌راب لعلی ومه‌مانی له [نالی]
حه‌رامه بێ مه‌زه‌ی ماچێکی لێوان

نالی

ئەو قاقمە موعتازە

ئەو قامەتە ممتازە کەوا خاصەیی شاهن
ئاشوبی دلی مەملەکەت و قەلبی سوپاهن

صف صف کە دەوەستن بە تەرزی خەطی شوعاعن
حەلقە کە دەبەستن وەکوو خەرمانەیی ماهن

نێرگس لەکەڵ ساقی سپیێ کەرکە وەنەوشەن
موو سونبل و رووەت گول و هەم لالە گولاهن

گولزاری دەرو دەشتی و غیلمانی بەهەشتن
ئاهو صەف و ئاتەش بە کەف و تیر نیگاهن

صەحرا بە تەجەللی دەکەنە وادیی ئەیمەن
قامەت شەجەر و مەظهەری ئەلطافی ئیلاهن

کەە طاوس و کەە کەبکن و کەە بزۆنە مووتی
کەە شوعلەوو کەە ئاتەش و کەە دوودی سیاهن

لایق بە بەدەن ئەطلەس و ئەخضەر کە دەپۆشن
ئەورەستە گول و بەستە لەگەل دەستە گیاهن

بۆ سەیری خەرامیدەنی ئەو سەروو قەدانە
سۆفی لە طلە لەبدان و هەموو سالێکی راهن

نـــالی

ئەو تاقمە موستازە عەسکەری حکومەتی بابانە کە لە
زەمانی ئەحمەد پاشادا تنظیـــم و تەنسیق کراون

تا فەلەك دەوری نەدا

تا فەلەك دەوری نەدا سەد كەوكەبی ئاوا نەبوو
كەوكەبەی میهری موبارەك طەلعەتی پەیدا نەبوو
تا نەكرا ئاسمان و ئەم ولاتی دانەكرت
گول چەمەن ئارا نەبوو ، ئەم لێوی غونچەوانەبوو
تا چەمەن پەرانە سەر ئەصلی درەختی لانەدا
فەرعی تازە خورەم و بەرزو بلند بالا نەبوو
تا سولەیمانان نەبوولە صەدری تەختی ئاخرەت
ئەحمەدی موختاری ئێمە شاهی ئەخت آرا نەبوو
بۆ نیشاطی مورغی رۆحی ئەو كە حالی فیطرەتە
جێگەیی خۆشتر لە رەوضەی چەنەتەلمەئوا نەبوو
وەك قیاسێكی كە موسەبەتی نەتیجەی بێتە جێ
حەمدو لیللا شەە كە حاكم جابوو خالی جانەبوو
شاهی چەمما (نالیا) نەزریشی جەم ئەعریشیە
ئانەاین لە عەصرەدا ئەسكەندەری جەم جاەبوو
نالی

ئەو تەئریخە دەرحەق وەفاتی سلێمان پاشاو جلوسی ئەحمەد پاشایە

برازا عەزیزەکەم

رووم کردە بەزمی خاصی برازا عەزیزەکەم
ئەمجەو بەسەدتەواضوع و ئیخلاص و سەرکزی
زۆریم لە درزی قاپیەوە خۆی و تاییمان
دانیشتوون دوو ریزە لەدەورەی خلەی کەزی
کوتیان تەمێ کراوە بەمەخصوصی قاپیەوان
خۆی کردە بەلێرە تورك و گوتی: کیم بیلیرسەنری
پێم گوت مەگەر ، قلاّنە کەسم ،مامە شێخ رەزام
بیلمزمیسین خمیس تەفەندی دیمك بری
وەقتێ کەلەم موعامەلە زانیم غەرەز چی یە
دەرحال کەرامە پاشەوە ئەمما بە عاجزی

شیخ رەزا

بەرخە نێر

قەومەکان بەو زاتە وا حوکمی لەسەر بەحرو بەرە

بەرخە نێری گەر نەنێرێ هەر کەسێ صاحیبمەرە

دینم یەکتریا دەی مرم گەر فیلمەسەل شێری نەرە

یا نەقەومیت و نەزانن ئەم هەموو شۆرو شەرە

کەفت لەسەر پۆلی شەل و کاوری گەرو بەرخی لەرە

شێخ رەزا

هاتۆتـــە گۆشی

مەگەر نالیتی من هاتۆتـــە گۆشی
کەوا کردوویە ئەرکی سورخ پۆشی
بەهاری گولهەنی حوسن و جەماڵە
بەسوخمەی سەوزو نیمتای سادەپۆشی
خەڵاڵی دولبەری و شۆخی کە دەدرا
لەپاش یوسف موزەیەن بووبە دۆشی
فەلەك تۆش عاشقی وەکمن کەئەمەو
خەریکی ناڵەو و گریە و خرۆشی
مەدە وەعظم لەتۆبەی عیشق . واعظ ؟
ئەگەر صاحیب کەماڵو عەقڵو هۆشی
لەمن بەدتر دەبی زاهید ئەگەر تۆش
شەرابی دەسـ تی مەحبووبی بنۆشی
غەوەز بۆنەرتی (کوردی) بوو کەئەوتا
ئیتر بۆ کی‌یە نـــازو خود فرۆشی

کوردی

رۆحی شیرینم نەهات

چیھتم ئەمرۆ زەھری مارو رۆحی شیرینم نەھات
زەخمی کۆنەم ھاتە ژان و مەرھەمی برینم نەھات
غەم سەری ئینداو و یارم ئەت سەرێکی لێنەدام
سەبرو ھۆشم رۆیوە، چارەتکەری دینم نەھات
دل دەسووتێ چین بەچین دەشکێتە سەر یەك وەك نەئەر
صاحیبی رووی ئاتەشین و زولفی چین چینم نەھات
من غەمم خوارد و غەمیش خوێنی جگەرمی خواردەوە
بۆیە گریام چەند بە چەند فرمێسکی خوێنینم نەھات
دیدە وەك ھەوری بەھاران خوێن دەگرینێ و صەدای
پێکەنینی غونچەیی ئەو سەبزە پەرژینم نەھات
کوێ ضەرم چەوکانی میحنەت دایە بەرخۆی رای رفاند
ئەلعەجەب بۆ شەھسواری خانەیی زینم نەھات ؟
کەوتمە وەقتی نەزع و غەم خستوومیە حالی غەرغەرە
(کوردی) بێ کەس بووم لەھیچ لایێ صەدای شینم نەھات

کوردی

دەروون زامدارە

دەروون زامدار و دل خەمگینە بۆ تۆ
سەرم گێژ و ئەلم بێ تیفە بۆ تۆ
خەوم بێ هۆشی یە ، بەرگم پەلاسە
خۆراکم خوێنە ، شادیم شینە بۆ تۆ
جێگەم سەحرایە وەحشم یار و هاوەنگ
درک ئەرش و کوچک بالینە بۆ تۆ
سەرم سەمتووڕ و سینەم چەنگ و دل دەف
خەفەت یار و مەقام نالینە بۆ تۆ
رەقیب رووگرش و ئەشکی دیدە سوێرە
حەیات تەلخ و ئەجەل شیرینە بۆ تۆ
زستان مەیلەکەی پاییز براکەم
بەهاری خوەرو دین هاوینە بۆ تۆ
ئەوا من بووم بە شاو سولتان و والی
تۆخوا سا کاکە گیانی ژینە بۆ تۆ

کوردی

حیسابی نەفحەی زولفت

حیسابی نەفحەیی زولفت لەگەڵ میشکی خەتا فاسکەم
خەتا ناکەم ، سەبا شاهیدمە تەعبیری وەما ناسکەم
لە دورجی سینەما تا گەوهەری یادی روحی تۆ بێ ،
لەبەر شوعلەی ئەوا شەب تا سەحەر مەیلی چرا ناکەم
لە سەحرای شـــورەزای عەشقی جانانە گیا هێکەم ،
بەبێ بارانی ئەنظاری ئەبەد نەشـــو نما ناکەم
بزانم گەر لەقەبرا بۆی دەمی فیضی لـە خاکم دێ ،
هەتا دەمرم لــــە دنیا زەخمی خوێنینم دەوا ناکەم
لە میحرانا سەحەر وەقتی فەنا ئیلتوری چیهرەت بێ
لەبەر تاڵی بڕۆی تۆ روو بەمیحرابی دوعا ناکەم

سالم

خوماری میحنەتی دنیا

بە هەل کەبن یا بە نەشئەی مەی خوماری میحنەتی دنیا

(الا یا ایها الساقی أدر کأساً و ناولها)

موحەببەت زۆر بە ئاشووبە بە سەهلی تۆ مەکەن یاران

(که عشق آسان نمود اول ، ولی افتاد مشکلها)

کە بادی صوبحدەم ئەفشان دەکا گێسوویی پڕ چین

(زتاب جعد مشکینش چه خون افتاد در دلها)

دڵا مەچێ بڵێ قاصید لە نێک و بەد بەجێی بێنە

(که سالک بی خبر نبود ز راه و رسم منزلها)

محەببەت ، [illegible] محلەتە دنیا ، رەفیق لەمرۆ زۆ خەتەر دایە

(جرس فریاد میدارد که بربندید محملها)

لە بیمی مەوجی دەریای ئەهلی دل راهید خەبەردارین

(کجا دانند حال ما سبکباران ساحلها)

قصەی [illegible] شەرمەیی شەهرە تەمامە تازە بی پۆشم

« نهان کی ماند ان رازی کزو سازند محفلها »

وەصالی دولبەرە سالم موعەظەم تر لە هەر مەطلەب

« متی ما تلق من تهوی دع الدنیا واهملها »

سالم

غەبغەب و خالو لەبو طورە

غەبغەبو خالو لەبو طورەیی یار
سونبل و سێب و بنەفشەو گولنار
تا لەلای یارە لەرەحناسکە دلم
جێژی لە گولزارە بەبێ فەصلی‌بەهار
گەرچی ئاوێنە دەبێ تیرە لە ئـاه
ئامە ئارایشە بۆ چیهرەیی یـــار
وەک کەسێکم لەجنون بازیی میحق
بێتەدەر موفلیس و رسوا لە قومار

سالم

نەمردم من ئەگەر ئەمجارە بێ تۆ

نەمردم من ئەگەر ئەمجارە بێ تۆ
ئەچم شەرحەبێ هەتا ئەوخوارە بێ تۆ

دەروونم خاڵییە وەك نەی دەناڵێ ،
هەوارێکی چ پڕ هاوارە بێ تۆ

بینایێم کوێرە هەڵنایە بەرووی کەس
مژەم یەك یەك دەڵێی بزمارە بێ تۆ

قەسەم بەو شەربەتی دیدارە پاکەت
شەرابم عەینی زەهری مارە بێ تۆ

لەکن تۆ خار و خەس گوڵزارە بۆ دڵ
لەکن من خەرمەنی گوڵ خارە بێ تۆ

لەلای من باوجوودی ناس و ئەجناس
کەسی تێدا نییە ئەم شارە بێ تۆ

هەموو رۆژێ لەتاو هیجرانی ئەمسال
تەمەننام مردنی پێواره بێ تـــۆ

هەتا ئێوام ئاشنا بووی ئاشنا بوون
ئەمیستە موو بەموو ئـــەغیاره بێ تۆ

لە حەسرەت قەددی سەرو وەت چاوی (نالی)
دوو جۆگە، بەلکە دوو رووباره بێ تۆ

نالی

تەشریفی نەوبەهارە

تەشریفی نەوبەهارە کە عالەم دەکا لوێ
دل چونکە میسلی غونچەیە بۆیە دەپشکوێ
ئەم وەعدە خۆشەدا گول و گول چیهرە ئیکەلن
یەکرەنگ و موتەحید بەدل ، ئەمما بەتەن جوێ
ئەم خۆشییە کە هێزمی مەطبەغ سەوز بووە
مارم عەجەب لە دیدەیی صوفی کە نارۆی
تیپی شکۆفە خەیمەیی هەلدا لەهەر طەرەف
یا شاهی نەوبەهارە هەلیداوە هەوردوێ
دنیا کەگولگولێ بوو . نوور بن ئەنازش وەرە
طالب بەگول بەقەیدی چییە گول گولی بوێ

نالی

دار لولکی بابان

له فکرم دێ سلێمانی که دار لمولکی بـابـان بوو
نه مه حکوومی عه جهم، نه سوخره کێشی ئالی سامان بوو (١)
له بهر قاپی سه‌را صه‌فیان ده‌بهست شێخ و مه‌لاو زاهید
مه‌طافی کعبه بۆ ئه‌ربابی حاجه‌ت گردی سه‌یوان بوو
له‌به‌ر طابووری عه‌سکه‌ر رێ نه‌بوو بۆ مه‌جلوسی پاشا
صه‌دای مۆزیقه‌وو نه‌ققاره تا ئه‌یوانی که‌یوان بوو
دریغ بۆ ئه‌و زه‌مانه، ئه‌و ده‌مه، ئه‌و عه‌صره، ئه‌و رۆژه
که مه‌یدانی جرید بازی له ده‌شتی کانی ئاسکان بوو
به‌ضه‌ربه‌و حه‌مله‌یێ به‌غدای ته‌سخیر کردو تێی هه‌ڵدا
سلێمانی زه‌مان راستت ده‌وێ باوکی سلێمان بوو
عه‌ره‌ب ئینکاری فه‌ضلی ئێوه ناکه‌م ئه‌فضه‌ڵن، ئه‌مما
صه‌لاحه‌دین که دنیای گرت له‌زومره‌ی کوردی بابان بوو
قبووری پر له نووری ئالی بابان پر لـه ره‌حمه‌ت بێ
که یارانی که‌فی ئیحسانیان وه‌ك ئه‌بری نیسان بوو
که عه‌بدوللاه پاشا له‌شکری والی سنه‌ی شر کرد
ره‌ضا ئه‌و وه‌لته عومری پێنج و شه‌ش طیفلی ده‌بستان بوو

(١) عوسمان بوو

شێخ ره‌زا

دڵی غەمگین و چاوی پڕ لە گریان

یار دڵی غەمگین و چاوی پڕ لە گریانی دەوێ
ئارەزوو ئاری کوڵ لە بۆ ساقاقی ئاوی بارانی دەوێ
هەر کەسێ رووی تۆ دەبینێ خۆی بەقوربانی دەکا
چونکە ئەبرۆی تۆ هیلالی عیدە قوربانی دەوێ
ئاو لە چاوانم بەخور دێ و ئاگری دڵ ناکوژێتەوە
ئەم تەنووره هێندە بە تاوە ئاوی تۆفانی دەوێ
هیچ سوڵتانێکە هەر کا روو لە وێرانی بکا
ئاهی سەردو ئەشکی گەرم و جەرگی بریانی دەوێ
دوور لە تۆ دڵ هێندە بێ ئارام و بێ حاڵ کەوتووە
ئەی مەسیحایی مەصر لەو ئێوانە دەرمانی دەوێ
رووم ئەوا زەردبوو وەکو پاییز لەداغی میهری تۆ
هیچ نێتاکە لە من سەیلی بەهارانی دەوێ

حەوشەیەکم هەیە

حەوشـەیەکم هەیە بەقەدەر لەپێ
رۆژ عیلاجی دەکەم بەشەو دەتەپێ
مەنفەزو درزو دەری هەر چەنـد
دەیگرم ، دەیکوتم بەدەستو بەپێ
شەو کەهات دەم دەکاتەوە وەک هار
وا دەزانم سەگەو بەمن دەحەپێ

شێخ رەزا

ماینە کوێت

ماینە کوێت جاران کە دەتکوت ڕەوتی ڕەوتی ئاهـووە
ئێستە هەستانی لەسەر ئاخوڕ بە یاهوو یاهووە
قەت لە یەك ئاسناق کەمی جۆ نادەمێ و هێشتا لەرە
سال هەوانزەی مانگ سواری نابم و هەر ماندووە
کەر بەناو زەنگی پەراسووی ئەمسەرەو سەر هەڵدرم
هێندە نابروێ بزانی ماوە یا خوو مردووە
عاوەنی پێشووی ئازانێ کە تەئریخ و سەنەی
چەندە ئەمما من لە پیرانی قەدیمم بیستووە :
وەقتێ نادر شا هجوومی کردە سەر ئیقلیمی ڕۆم
تازە گۆیا ئەو لە زگ داکی خرووجی کردووە .

شێخ ڕەزا

ڕەفیقی کونجی میحنەت

ڕەفیقی کونجی میحنەت عاجزن هەر شەو لە ناڵینم
کوڕیزانن لە بەر لێشاوی مەوجی بەحری ئەسرینم
ئەگەرچی ڕۆژ و شەو مەشغوولی نەغمەی موطریم ئەمما
لە غەم خاڵی نییە ساتێ دڵەی مەحزوون و غەمگینم
ئەگەر مومکین نەبێ وەصلم ، کە من مردم وەصیەت بێ
لە باتی قەوم و خوێشانم لەسەر مەیتم بکا شینم
شەهیدی عەشقم و مەعشوق و کفنم بۆ مەکەن یاران
گەواهی حەشرە بۆ دەعوای شەهادەت بەرگی خوێنینم
لە پەردەی ظاهیری گەر بێ صەدای واه عاشقی یارم
ئیتر حاجەت نییە بێنن مەلا بۆ وەعظ و تەلقینم
هەبەس (هیجری) مەلائیک دێن دەپرسن [illegible] دائیم
کە قادر خۆی دەزانێ من لە سەر کام مەزهەب و دینم

هیجری

بە غایەت دڵ پەرێشانم

فەلەك رەحمێ بە حالم كە بە غایەت دل پەرێشانم
رەهائەی زێدو مەسكەنی ، دوور لەیارو تەوەمو خوێشانم
دەڵێن میهمان ئەزیزو دڵنەواز و صاحیب ئیكرامی
دەسا بۆ كێتنە وا من بێ نەواو دەرویش و میهمانم
چ مننەت گەر نەوازشت و تەعارفكەی لەگەڵ مونعیم
بە من فەرضە كە رووتەو موستەحەقی خێرو ئیحسانم
عەزیزو خۆشەویستی كوللی عالەم بووم و ئێستاكە
غەریب و بێكەس و تەنها نعێنی كونجی هیجرانم
لەبەر جەور و جەفای یاران نییە نالەو فوغانی من
هیلاكی لەوم و طەعنەی ناكەس و خەڵقەی رەقیبانم
ئەگەر (هیجری) دەپرسن مەزهەبو ڕێو طەریقی من
عەزیز مەولامە ، قادر پیرمە ، مەحموودە سوڵطانم

هیجری

ئەمان مردم عیلاجێ

ئەمان مردم عیلاجێ سا لەرێی پێغەمبەرا چارێ
وبسال، یاقەتل، یا تەسکین لە هەر سێ یۆم بکەن کارێ
وەها سووتاوم ئەصلا تامی فریادم ئەما ساده‌ی
رەفیقان نیوە سووتن لێوە نامەرد هەرضی هاوارێ
لەکونجی سینە دەفکی های وهوی دل دێ بەمەحزوونی
ویران بێ ئەمدی ساقێ لێی ئەبە قالەی بزنداری
ئەلای هەر کەس دەچم مەلەم دەکەن خۆت بۆچی رسوا کرد
دریغ کوا حال زانێ رەبی تروشم بیخێ بیمارێ
لەژێر باری غەما واشانی صەبرم ریشە ئیستاکە
فیراقی یار لەبەر ئاخر شەری لێم بوو بەسەر بارێ
صەبا یارانی مەجلیس کەر هەوالی من بپرسن لێت
بلێ کێشایە مەیخانە وچاری بێچوە مەیارێ
درو یاقووت دەبارێ لەم کەلامە شیرینەی کوردی
مریفا کوا لە دنیادا قەدر زانێ ، خریدارێ

کوردی

لەتیف و سەروقەدو گول چەبینی

لەتیف و سەر و قەدد و گول چەبینی
حەریف و دلفریب و دلنشینی
لەگەل هەر پەوترین شۆخی چەدەل کەی
بە هەر ئانێ لە حوسنا بێگەرینی
خەریکی دانەوازی دوشمنانی
لەگەل یارانی یەکدل هەر بەکینی
بە جۆرێ بێحساب و لوتفی ئەندەك
لە سەد لا زەهرو یەك لا ئەنگبینی
دەکا تەسخیری دلها لەعلی لیوت
سولەیمانی حیشمەتو ساحیب نگینی

سالم

میرزا وەرە لێم لادە

میرزا وەرە لێم لادە ، دەستی من و دامانت
تێمن مەبە لێم ، نەك پێم یەك دەفعە بەمەیدانت
تۆ ئاژەی و من شاهێن ، مەترێنە بە دەورەمدا
نەك حەملە بەرم کەرکەم چنکێ لە چقلدانت
من طوفرول و تۆ سەموە قەسدم ئەمەتە ناگاه
میخلەب لەبەرت گیرکەم دەرچێ لەعەقەب جانت
من شۆرم و تو کاوی شراری و ئاترسوی
جوستەن کەمو بشکێنم وەك نەی هەموو ئێسقانت
بۆ من قەڵەمە نێزە ، بۆ تۆ سوپەرە دەزکا
بۆ تەجرەبە با لێدەم یەك حەربە لە قەڵغانت
نووکی قەڵەمم تیژە ، وەك نووکی درەوشی تۆ
سوهانزەدەیە فکرم وەك کازنی بورانت
رەنگینە هەموو شیعرم ، وەك نەقشی تەکەڵتووی زین
مەضمون کەشە فیکرم وەك قوڵاپی درووماند

سالم

ئەو شیعرانە دەرحەق میرزا سلێمانی سەراجە

شەرحی غەم

بێم رەقەم کەم گەر لەشەرحی غەم کەمێ
ماتەمی دەکرێ خەمەری عالەمێ
بێتە یادم هەر سەحەر کەو رووی تۆ
دێ بەسەر رووما لە هەر چاوم یەمێ
چاوی من مەخفی دەرازێ ئەشکی سوور
تا نەزانێ دەردی دڵ نا مەحرەمێ
تا بەکەی لەم کارە کۆتاهی دەکەی
ئەی طەبیبی دەردا کاری مەرهەمێ
بەندەی دیوی میحنەتە کاووسی دڵ
سا لە وەصلت بۆ نەجاتی رۆستەمێ
بۆ دڵی پڕ غەم چ حاصڵ طەرفی باغ
خاصە گوڵکەشتی چەمەن بێ هەمدەمێ
دیدە نابینێ بە غەیرەز زوڵفی یار
هەر طەرەف وەک حاڵی (سالم)درهەمێ

سالم

بلبلی طەبعم

بلبلی طەبعم ئەوا دیسان سەنا خوانی دەکا
نیکتە سەنجی، بەزلەگۆیی ، عەنبەرئەفشانی دەکا
هەرکەسێ ئیظهاری دانایی بکات و مەقصەدی
خود پەسندی بێ یەقین ئیظهاری نادانی دەکا
ضابیطەی طەبعم سوارە ئیدیعای شاهی هەیە
مرحتەشەم دیوانە داراێ تەختی خاقانی دەکا
شاهیدی فیکرم کە هێنە جیلوەکانی دولبەری
شاهی خوسرەو رۆحی شیرینی بە قوربانی دەکا
نووکی خامەی من کە هێتە مەعنی ئارایی کەمال
خەط بەخەت ئیظهاری نەقش و صورەت ئارایی دەکا
خاطرێکی شۆخ و خۆش و بێ غەم و جەمعم هەیە
نیسبە بۆ زولفی کەسێ مەشقی پەریشانی دەکا
ئەو کەسە تەحدیثی نیعمەت بۆ مرادو مەطلەبی
میثلی (نالی) ئیمتثالی ئەمری یەزدانی دەکا

نالی

جەستە خەستەی دەردی گەرمام

بەهاوین جەستە خەستەی دەردی گەرمام
بە زستان دلشکستەی بەردی سەرمام
لە هێلانەی زەمیندا وەك شتور مورغ
مثی قودس ئاشیان بێ باڵ و پەر مام
لە قوربی تا بە قەوسێنی دوو ئەبرۆت
مثی ئەدنا چ دوورو دەر بەدەر مام
بەلاّ گەردانی باڵات بم ئەگەر چووم ،
فیدای هیندوی خاڵت بم ئەگەر مام
لە دەر اهلی تەحصیلی مەعاریف
وەکوو (نالی) جەهوول و بێخەبەر مام

نـــالی

فتووحاتی گولشەنی

بنوارە ئەو بەهارو فتووحاتی گولشەنی
گولزاری کردەوە لەدەمی غونچە پێکەنی
هەر داروبەردو هەرگولی رەنگ خەڵانی یە
هەرجوودی ئەوبەهارە کە عالەم دەکاغەنی
خارای سەوزو سوری لەبەر کردوە جەبەل
دامێنی وەردی سوورە کە دەستم بەدامەنی
بەزمی هەزارە، ئەلفری ئەغیارە دەوری گول
سۆفی برۆ ، مەبە بەدرک ،تۆ لەگیمە نی
دیسان لە بکرە پەردەیی گولچین و باغەبان
بلبل کە ناری کرد وەدلی غونچە راچەنی

نالی

دەمت سا بێنە قوربان

کە تۆی ئیبلەی دەمت سا بێنە قوربان
لەسەر قوبلە دلم مەشکێنە قوربان
وەرە بڕوانە دوو دەستی حەنایم
حەنایی چی هەموو خۆ خوێنە قوربان
شەقیکە غەیری حوبی تۆی تێدا بێ
بەدەستی خۆت دڵم دەربێنە قوربان
لەبۆ خەلقی خەلات بەخشینی ماچە
خەلاتی من هەموو هەر جوێنە قوربان
فتووری چاوەکانت نانوێنێ
بە (نالی) نیشتە بەس بنوێنە قوربان

نالی

عەشیرەتی جاف

خزمینە مەدەد پەنجە لەگەل عەشیرەتی جافـا
میرووله نەچی چاکـە بەگژ تولەلەی قافا

کێ بێ لە دائیرانی عەشایر کە نەچووبێ
وەك تەی لە جەل توو کی رمی جافی پەلاسافا

خونریژو شەکەر ریارو تفو وەعدو و بەند
کامیان کەنە وەك شێرە لە مەیدانی مەصافا

چونکە رەسەنن وردو درشتیان هەموو جەنگین
ەەر ساریە نەشئەی چ لەدوردا ، چ لە صافا

وا بێ خەمو پەروا دەچنە عەرصەیی هیجا
تۆ داچی ئەسەر دۆشەکی بووکی لە زەفافا

یـأتـون الی الحرب صغارا وکبارا
یمـشون الی الحرب ثقـالا وخفافا

عوصمانی یەکیان هەیە ، کەئەو وەقتێ بلێ‌دەی
دێتە جەوەلان ، هەر وەکو حاجی لەقلەوا تا

خوام زخدا آنکەشود دشمن جامش
کوتە لەدەسا ، هەس لە هەلا ، مل لەتەنافا

لوتفێ بکە یا (شێخ رەزا) بێتەوە کوفتار
حەیفە بڕژێ تیغی مجەوهەر لە غەلافا

شێخ رەزا

ئێسترێکی ڕووت و قووت

من بە سەد منەت کە ناردی ئێسترێکی ڕووت و قوو
چوار پەلی سست و سەقەت ئەندامی هەروەك عەنکەبوو
خاوەنی ئالیکی نالێم بۆ ئەداوە موقلــە
داویەتی قەیما وەکوو بیستوومە قووتی لا یەموو
پشتی ڕیش و شانی زامدار و بەدەو بوو ئاعیلا
چەند قرۆشێکم هەبوو بۆم دا بە ئەوت وەنزە ڕوو
سەی فەقـــاحی میهتەرم ڕۆژێ بە حوجەت لێی ئەو
کلکی دەرهێنا لە بن ئنجا بە هاستەم کوێی بزوو
گەرچی ناتوانێ ببزوێ هێند لە ڕوو کەم قووەت
دەنکە جۆیەکی نیهان دەی تا قیامەت دێ لە دوو
پووش لەلای حەلوایە حەتتا گەر پلووشەی چنگ کەوێ
بای دەدا لوولی دەدا ، قووتی دەدا ، وەك نێرە حوو
کەو قەڵەو بۆ گەم ئەجەڵەی نێرە چار ناکری مەگە
شێخی ڕەفاعی حیلاجی کا بە ئەنسای جەلجەلوو
مەسلـــەحەت وایە دەتـــا ئەی خواردووم بینێرەوە
زۆر دەترسم دەفعەیە قـــووتم بدا بمکا بە قـــوو

کەلەشێر

کەلەشێری بە ڕەزا لازمە کرماشانی
زیرەك و چابوك و دەمکەرمو دروشەرانی
کەلەشێری ئەڵەپی کرت لەبنا کوێی کەلەشێر
پڕ بەدەم بیچڕی هەر وەك سەگی هەورامانی
کەلەشێری کە نەکەر شێری نەری بێتەمەصاف
وای ڕفێنێ بەشەقێ میصلی کەری تالانی
بەدرێژی وەکو مەولان یەکەکەی میری بەیات
بەجەسامەت وەکو کوێخا ڕلەکەی بیبانی
ئەی نەقیب زادە بنێرە کەلەشێرێکی وەها
بۆ ڕەزاکەی سەکەکەی قاپیەکەی گەیلانی

شێخ ڕەزا

برینداری خەدەنگی چاوی تۆم

چاوەکەم خۆ من برینداری خەدەنگی چاوی تۆم
زارو بیمـــارو گرفتاری کەمەندی داوی تـــۆم
وێڵ و سەرگەردان و خوار و عاجز و ئاشفتە حاڵ
دڵ بە تاڵان چووی سوپای کاکوڵی تێك ئاڵاوی تـۆم
گەر دەپرسی داد و گریان و فوغانم بۆچی یە
راستە عازیز مردە نیم ، ئەمما جگەر سووتاوی تۆم
سەد کە تۆ فکری ئەسیری خۆت نی یە ، ئەمما ئەمن
خوا دەزانێ خۆ کە رۆژ بێ خورد و شەو بێ خاوی تۆم
من لە بەر پیری ئەدم خەم نەبووە گەر باوەر دەکەی
قەد خەمیدەی فیرقەتی باڵای وەکوو لاو لاوی تۆم
قاتیلی من کەس نی یە بوختانی ناحەق بۆچ بکەم
من شەهیدی خەنجەری موژگانی تازە ساوی تۆم
هەر کەسێ هەیدو مریدی مورشیدێکە ، سا ئەمن
هەر وەکوو (هیجری) موریدو جانفیدای هاو ناوی تۆم

هیجری

بەقوربانی سەرت بم

جانا ا وەرە ئەم جەژنە بە قوربانی سەرت بم
بۆ تیری قەزای چاوی حەسوودان سوپەرت بم
شادن لە تەماشاو نەظەرت مەحرەمو ئەغیار
مروەت نییە تەنها هەر ئەمن دەربەدەرت بم
رازیم بەدەنم هەروەکوو خاکی بەرە پێت بێ
شایەد کە لەرێی مەحرەسەدا رەهگوزەرت بم
تۆ بەو دوو رۆخی خۆتەوە شاما وەکوو نەرضە
دائیم کەلەپێش ئەسپەکەتا وەك نەفەرت بم
ئەرخەشمە، وەلەکەر لوتفە بە(هیجری)نەظەری کە
قوربانی غەضەب کردن و کۆشەی نەظەرت بم

هیجری

هاوار چ مەزلومم

بەدەست ئەم چەرخە کەچ رەفتارەوە ، هاوار چ مەزلومم
چ مال ویرانو رەنجوورم ، چ مەعمووم ، چ مەغمووم
نیە مومکین لە دلدا زەرەی شادی ، چ خاکیکم
مەکەو رۆژی لەزەل غەم بوو بەرۆزی ورزقی مەقسوومم
لە مەکتووبی زەمانە کەرچی زۆر وەقتە نەظەر بازم
نەبوو حەرفێ بە غەیری میحنەت و دلسەردی مەفهوومم
عەلاوەی دەردی دنیایی لەلایەکی کەوە خۆ من
گرفتاری رەقیبی شووم و بەد کردارو مەزمووم
هەتا دەمرم هیلا مەشغوولی ئاهو شین و زاری بم
کەدنیا وابێ ، طالع وابێ ، دوشمن وابێ ، مەعدووم

ئاهی

نیکتەی دەمی

نیکتەی دەمی مە ئی لە فلاطوونی خەیالە
سڕێکە بە سەد فەلسەفی ئیضاحی مەحالە

من سەطحی لەم حیلمەمە لەوروەقاوە ئاوریان
نەرگیزی خەتت حاشیەیی ئەتنی جەمالە

پەروانە صیفەت دل بە چرای عاریضی پاکت
سەر باختەری سوختەیی بۆ پەردە بالە

سەرمەست و برینەداری مژە و چاوی خومارە
مانەم زەدەرو شیفتەیی پەرچەم و خالە

نامی کە غولام و خەدەمی حەزرەتی یارە
نالی بخەرە کوێتەوە وەك حەلقە لە ناڵە

ناهی

خودا هەڵناگری

خودا هەڵناگری چاوم ئەمەندە شێت و شەیدا بم
لە ماهەیی هەلاییقدا وەها مەهتووک و ڕسوا بم
کەلێ دەفعە دەڵێم بێم دڵ بکوژم خۆم لەوێ لادەم
لەدوو ڕێ داهەڕیک ماوم بڵاوا چاکە یەک ڕابم
ع ئینسانێکە نەی نەی قامەت و خونچە دەهان و شۆخ
وەکوو بلبل هەمیشە هەر بە هاوار و بە غەوغا بم
هەتاکەی ا زلوومی بێحەقی دووریت بچێژم من
بەشێتی وێڵ و سەرگەردانی دەشت و کێو و سەحرا بم
دەبێ [نامی] لە جەژنی وەصلی دولبەردا بەقوربانی
قەدی یارێک و لێوی ئاڵ و چاوی مەست و هەملا بم

نامی

ئەحمەد پاشا

ئەمە سێ رۆژە کە حەیران و پەرێشان دەگرێم
کێم هەیە خەبەری وەلی نیعمەتی فەرخواندە تەبار ؟
یەعنی مەمنلی نەبی حەزرەتی ئەحمەد پاشـــا
فەخری دین ، کانی حەیا ، بەحری کەرەم کۆمی ویقار
مەدحی ئیحسانی بکەم ، حیلمی بکەم ، عەدل بکەم
بەخودا خاریجە ئەوصافی حەمیدەی لە شـــومار
طەبعی جەووادی کەریمی ، وەکوو قاآنی دەڵێ
زر بە تنطار ممی بخشد و آشعر بە قـــطار
کەفی زەر بەخشی کەوا مەنبەعی درو گوهەرە
میسلی بەحرێکە کەنە ساحیلی بێتەو نە کەنار
تا فەلەك دەورە بدادو بکەرێ شەمس و قەمەر
تاوەکو دێتەو دەچێ ، بێتەو بچێ ، لەیل ونەهار
بەمرادی بکەرێ شەمس و قەمەر ، چەرخی فەلەك
زەفەرو فەتحی لەرین ، بەختی موعین ، طالعی یار

شێخ رەزا

تووتنەکەی پێشەوە

تۆکەم نەظەری دەرحەقی من ئێستەکە ئاغا
من ماوە هەوای صوحبەتی تۆم هەر لە دەماغا
بۆ تووتنەکەی پێشەوەو شاوورو شێتنە
شێت بووم و نەمات ، وەقتە دلم دەرچێ لە داغا
ڕێی تووتەکە باجکەی ئەگەر زۆرە دەفەرمێ
ڕێی خاسە بەشەو عالییە بابێ بە بەرلافا

شێخ ڕەزا

پێشەوە ، شاوور ، شێتنە ئەمانە
ئیسمی دێهاتن
خاسە : ئیسمی ئەمرە

ماینەکەی کوێخا عەلی

کێ چووزانێ کووچەڵەی سەتی شەکاوە یا ملی:
وا لە حالی حەلوەلادا ماینەکەی کوێخاعەلی
چووم بزانم ماوە یاخوو مردووە ، وەقتێ کەدیم
شـا دەماری سستە نابزوێ رەگی ئاج و ئولی
دام بەسەر خۆمدا کوتم وا حەسرەتا بۆماینەکولت
دەك بەمیرانم کەوێ دەسـپەندو هەوسارو جلی
نەبض و قارووڕەی نەکەر سەدجار تەماشاکا حەکیم
دەردی نازانێ چی‌یە ، حەڵتا نەکا بێتنی سلی

شێخ رەزا

دەکەم شین

لە هیجرانی گوڵی سوورم دەکەم شین
دەڕێژم دەمبەدەم فرمێسکی خوێنین
لە بازاڕی غەمی عەشقی گوڵمدا
تەلەف بوو مایەیی عومرو مەتای دین
بڵێسەی ئاگری کوورەی دەروونم
دەپێکێ قورسی ماهو هەادی پەروین
هەموو عالەم لە ناڵەی من بە تەنگ هات
لە بۆ بەختم دەنێرن لەعن و نەفرین
وەها مەرهەم گران و سەختە ، بۆ من
فەلەک دەگری . مەلائیک دێنە ناڵین

خەستە ؟

دل لە میحنەت کەیلە

(١)

دل لە میحنەت کەیلە ڕێم کەن بالە غەم دەرچم لە شار
لێمرۆ ڕۆژێکە لە جەمعی مەردومان یکرن کەنار
دەستە ئەژنۆ دانیشم بێچارەو و زلر و نزار
« موسم عید است و مائومید از دیدار یار »
« عالم در عیش و نوش و ماو چشم اشکبار »

(٢)

ئەی ڕەفیقان بێن بەدەردی چاری ئەم بێچارە کەن
غەرقی لوجەی ژەرف و دەردم لەم دەمە سەر تا بەدەن
ئەو خەیالی شادمانیم بۆ نەبێ سا ڕیشە کەن
(هر کسی یا یار در گشت گلستان است و من)
(ز اشك سرخم شد کنار ازداغ هجران لالەزار)

(٣)

ئەم جیهانە خواڵە بۆ مەردوم وەلێ بۆ من سەقەر
عومری شیرینم بە تاڵی چوو لەبەر طوولی سەفەر
گەهـ لەمودەی عومری عومرمدا هەفتەیە نەمدی حەضەر
(سینە سوزان، دلفروزان، کووچە کووچە دەربەدەر)
(کس مبادا همچو من آوارە از دارو دیار)

(٤)

لەو دەمە تا حاڵ لە داوی دووری یا کەوتوومە بەند
نەبووە فاریغ جەرگم بەناڵین تەک لە ئاهات و کەزەم
رۆژو شەو مەشغوولی ئەم زیکرەم بە ئاوازی بلەند
(بی نواو و دل پر از خارو غریب و دردمند)
(دست بر دل ، سر بزانو چشم در رە دلفکار

(٥)

دڵە گوێم دایم بە زاری ناڵەیی مەحزوونی دڵ
بێ قەراری و ئیضطرابە حاڵ و مە ئانوونی دڵ
داتەپی کاخی موراهو تێك شکا ئەسعوونی دڵ
(بکر ەچەر بی شد زهر چشم روان أز خون دل)
(عاقبت کردم دوا داغ فراق سرچنار)

(٦)

کەس نەبێ [سالم] لە دنیادا وەکوو من تووشی دەرد
بێ ئەوا کەوتوومە خوربەت ، ناتەوان و رەنگ زەرد
شیعری [مەولانا] دەخوێنم هەڵدەکێشم ئاهی سەرد
(خالدا کر نیستی دیوانه و و صحرا نورد)
(تو کجاوو کا بلو غزلین و خاك قندەهار)

حـــارث

(١)

ئەی حارث ئەگەر دەولەت و جاهو حەشەمت بوو
دوڕو گوهەرو لۆلۆ و لەعـــل و درەمـت بوو
محبوبانی سـیەمو و پەری روو حەرەمت بـوو
هەرچەندە کە عومری خضرو جامی جەمت بوو
چونکە ئەمەلت زۆرە ، چ عومرێکی کەمت بوو

(٢)

گاهێ بە دوعا روو دەکەیە قیبلەیی حاجات
گاهێ لە رەهبەت دەبێ بە مەرکزی موناجـــات
ناکەی لە دڵا لەت بە ئەبەد فکری موکافات
ئەی جـامیعی دنیـاو قیامـەت بەخـەیاڵات
ئەو رۆژەکە رۆیی ، نەئەوت بوو ، نەئەمت بوو

(٣)

ئەی مونکیری ئەفسوردەیی ظالم دل و بەدزات
وەی زامینی باطین بەدو ظاهیر بە عیبادات
بێ ئەوییەتی مورشیدەو بێ طەی موقامات
دوێنێ چ بوو دەتدا بە زوبان لافی کەرامات
ئیمڕۆ نەدەمت بوو ، نەدەمت بوو ، لەدەمت بوو

(٤)

ئەوەل فەرەحی دا فەلەك ، ئاخر غەمی هێنا
کەم بوو لە دەهەن خەندەو ، دڵ ماتەمی هێنا
باڵ دەمی مەرگە کە مەناسەت کەمی هێنا
عومرت نەفەسێکی کە هەموو عالەمی هێنا
بمرە لە غەمیدا کە هەمووی سەرفی غەمت بوو

قوربانی تۆزی ڕێگەتم

قوربانی تۆزی ڕێگەتم ئەی بادی خۆش مرور
ئەی پەیکی شارەزا بە هەموو شاری شارەزوور
ئەی لوطفەکەت خەفی و هەوا خواهو هەمدەم
وەی سروەکەت بە شارەتی سەرکۆشەیی حضور
سووتا ڕەواقی خانەیی صەبرم ، دەر و دەروون
ئەی ماوە غەیری گۆشەیی زکرێکی یا صەبوور
هەم هەم هەناسی ئاهم و هەم هەم ڕیکابی ئەشکم
ڕەحمێ بەم ئاهو ئەشکە بکە هەستە بێ قصوور
وەک ئاهەکەم دەوان بە هەتا خاکی کۆیی یار
وەک ئەشکەکەم ڕەوان بە هەتا ئاوی پردە، سوور
بەو ئاوە خۆت بشۆ لە کدوراتی سەر زەمین
شاد بی بە وەصلی یەکدی کە تۆی طاهر ئەو طەهوور
ئەمجا هەوێستە قادەکەیە هەیێنی سەرچنار
ئاوێکی خۆش کە پڕ لە چنارو گوڵ و چنوور
چەشمێکە میلی خۆر کە لە سەدجێ بە ڕۆشنی
ئەنوارانی نووری صافە لە سەر بەردی وەک بلوور

یا دەنگی ئاسمانە لە ئاوێنەدا کەوا
ئەستێرەکانی رادەکەن وەك شەمابی نوێ
یا چەشمە ساری خاطری پڕ فەیضی عارفە
بەلبەرەی نووری دادەرژێنێ لە کێوی طوور
دەمێ وت کە چاوی خۆمە ئەگەر بەکرەجۆیی ئەشك
نەیوابە تیژوبی سەمەرو گەرم و سوێرو سوور
داخۆ ئەبێ بە هەنهەری سارابی خاك و خۆل
حەتتا نەکەی بەشاری سواڵەیمانیا عبوور
یەعنی ریاضی رەوضە کە تێدا بێ چەند دەمێ
مەکێن هەبێ بە کاکۆلی غیلمان و زولفی حور
سەیرێ بکە لە بەردو لە داری ئەحەللەکان
دەوری بدە بە پرسش و تەفتیشی خوارو ژوور
داخۆ دەوروبی هەق نەبووە پردی سەرشەقام
پیرو ئتادە ئەن نەبووە داری پەرمەسوور
ئێستەش بە بەرگ و بارە ، هەلەمدارە شێخە پاس
یا بێ نەواوو بەرکە کراوە بەشەخسی هوور

ئایا بە جەمع و دائیرەیە دەوری کالی با
یاخۆ بووە بە ئەلرەلەیی شۆرشی نەوور
سەیوان نەظیری گونبەدی کێوانە سەیرو ساف
یاخۆ بوو، بە دائیرەیی ئەنجومی قبوور
ئێستەش سروشکی عیشقی هەیە شیوی ئاودار
یاخۆ بووە بەسۆزیی وشکی لە حەق بەدوور
داخۆ دەرووني صافە ، گورەی ماوە تانجەرۆ
یاخۆ ئەسیری خاکە ، بەلێلی دەکا عبوور
سەیرێکی خۆش لە چیمەنی ناو خاڵەکا بکە
ئایا رەبیعی ئاهووە یا چاوەری ستوور
سەبزە لە دەوری کول تەرە وەك خەطی روویی یار
یا پووشی وشکي زووره وەکو رووهی کاکە سوور
قەلبی منەووەرە لە حەبیباني نازدار
یا وەك سەقەر پرە لە رەقیبانی لەندە هوور
دەسپەلدی‌یانە دێن و دەچن سەروو نارەوەن
یا حەلقەیانە سۆزیی ملخوارو مەندە بوور

مەیلێ بکە لە سەبزە درەختانی مەدرەسە
ئەوراقیان موقەدیمەیی شینە یا نەسوور
حەوزی پڕی کە نائیبی دیدەی منە لەوێ
لێلاوی دانەهاتووە وەك سەیلی شیوە سوور ؟
چاوێ بخە لە سەبزەیی سۆرابی دائیرە
جۆی جلوەکانی چاوە کە نەرمە یا نەزوور
ئێستەش کەناری حەوشەکە جۆی بازو کەوشەکە
یاری تێدایە یا بووەتە مەعرەضی نفوور ؟
تو خودا فەضایی دەشتی فەقێ یان گەمێستەکەش
مەحشەر میساڵە ، یابووەتە چۆڵی سەلام و توور !
واصل بکە هەبێری سەلامم بە حوجرەکەم
چیماوە ، چی نەماوە لە هەیوان و تاق و ژوور ؟
زارم وەکوو هیلال و زەعیفم وەکوو خەیال
تایا دەکەومە زارو بەدڵدا دەکەم خطوور ؟
ئایا مەقامی روخصەتە لەم بەینە بێمەوە
یا مەصلەحەت تەوەقوفە تا یەوەی نەفخی صوور ؟
حالی بکە بەخەفیە کە ئەی داری سەنگەل
(نالی) لە شەوقی تۆیە دەنێرێ سەلامی دوور

جــواب

جانم فیدایی سروەکەت ئەی یادەکەی سەحەر
ئەی پەیکی موستەعید لە هەموو راەی پڕ خەتەر
ئەی مێ وەحەی جەمالی مەه ئاسایی دولبەرا نی
شــانە زەنی بە کاکوڵی تورکانی سیمبەر
کەی دێتە خەندە فرنچە دەمی ان وەزیدەنت
گەر تۆ نەبی درەختی چەمەن ناگری سەمەر
ئیحیا کونی جەمیعی نەباتاتی عالەمی
رەحمێ کەشی لە تەربیەتی قامەتی شــەجەر
میحنەت ئەوەندە زۆرە ، دڵم هێندە تەنگ بووە
دوودی هەناسەیی سەحەرم هەوری کرتە بەر
هیمەت کە چا بورکانە بە ئیجرایی مەطلەبم
لێرە بڕۆ ، وەکوو کە لەوێ هاتی ، وەک تەتەر
بۆ مولکی شامە ، ئەلمەیی مەن سوویی (نالی) یە
هەر حەرفی ئەو لە وەزعی ویلایەت دەدا خەبەر
پرسیویە ظاهیرا لە رەفیقانی یەک جیهــەت
ئەحوالی ئەصلی شەهرو موحیبانی سەربەسەر

سەیوان پڕە لە شەخسی مستەمەیدە خوارو ژووو
هەر قەبری پڕ غەمانە لە هەرلا دەکەم نەظەر
ئەو حەوزە پڕ دەبوو کە وەکوو چاوەکانی ئاز
تەفیرە ئاوی وەك دلی مەردانی بێ خەبەر
سوتا دلم بە حالەتی چوارباری سەرچنار
لێڵاوە چەشمە ساری وەکوو چاوی بێ بەصەر
زستانی ئەوەلین بوو درا بەرگی شینە باس
أیام ئەوەند شوومە لە شەخسیش دەدا زەرەر
وەك پیری سال خوردە شەمی داری پەمەسوور
مەشغوولی لە غرشە هەمە چا پایی تا بەسەر
وەك چاوی بێغەمانە هەموو شیوی ئاودار
بەس موشکیلە لە چەشمەیی ئەو قەترە بێتە دەر
ئەمڕۆ قەزایی بازیکەمی چایی رەهزەنە
لەو دەشتە دێ لە غەیبەوە ئاوازی ئەلحەذەر
سەربانی پڕ لە کەژدوم و دیواری پڕ لە مار
کۆلانی پڕ لە رەهزەن و صەحرایی پڕ خەطەر

دل نایەڵێ بڵێم چی‌یە سامانی سوجرە کەم
هەر تاری حەنکەبووتە بە هەر لا دەکەم نەظەر
نایە سەدا لە پەنجەرەکەی جوز فوغانی جوغە
غەیرەز شەقامی موود نی‌یە شەویتی پڕ کسوزەر
توخودا بڵێ بە حەزرەتی (نالی) دەخیلی بم
بەم تەوجە اەم نەکا بە سلێمانی یا کوزەر
(سالم) سبغەم لە بێ‌کەسی‌یا یا نەبی میلاک
من کردم ، ئەو نەکا لەغەما عویتی خۆی هەدەر

سالم

شەکوای حاڵ

ئاوارەیی خاکی وەتەن و سەبرو سەفا خۆم
پامالی غەمی غوربەت و سەد دەردو بەلا خۆم
بێ یارو دیار ، وەحشی و مەجنوونی بیابان
مەهجووری سەفای مەجلیسی ئەربابی وەفا خۆم
سەرگەشتەیی سەحرایی خۆی و ساحەیی سلماس
رسوایی هەمەم مەسخەرەیی شلەو کەدا خۆم
ئەم طالعە نەحسە منی خستوتە ئەلاکەت
ئاشفتەیی دەستی ستەمی بەختی سیا خۆم
کەوتوومەتە ناو ئاتەشی جەندرمە ، خوا مەرگ
دووچارەی هەزار دەردەی سەرو قەهرو سزا خۆم
سووردانە ، عەرەق خواردنە ، کاریکە مەپرسە
سەرسامی هەزار هەلهەلەو رەقس و سەما خۆم
رۆژێ کە سەفەر بێ ، وەکوو سەگ غەرلی‌گوراوم
وەقتێ حەضەریش تووشی هەزار دەردی وەبا خۆم
رۆژێ غەیری حەرب و ، یەمی مژدەیی سوشـە
توفتادە ئەفساو دەغدەغەیی خۆف و رجا خۆم

بێ مەسکەن و بێ چادرو یا خمور لغو یاتاغ
هوریان و پەریشان بەمەسەل کورکی چیا خۆم
باران و تۆرو دەهێتەتی سەرماش بەهەر جا
یا مال هەسی شەدەتی بەفرو رەشەبا خۆم
خوێسکماو خەپلەیی جۆ ، ساوەرو گۆشت گا
قاوسالدی زگم هەینی وەکوو رەشکەیی گا خۆم
دوومانك دەبێ نەمدیوە سەفای بەزمی پلاوو اغ
دەرناچێ لەدڵ هەر بەئومێدو بەتەما خۆم
برسی و رەش و رووت ، چلکن و بێ پارەوو قووتی
حەسرەتکەشی دووتوم جگەرەو پیالەیە چا خۆم
وادام درووە پێنە لەسەر چاکەتو شەلوار
گۆزاوە سەرو سورەتی من وەك جلە گا خۆم
نابینی ئەڵەراوەت لە رەگی عومر و حەیاتم
تەلەق وەکوو تووی تۆجە بەبێ بەرگ و نەوا خۆم
تووکی سەرو ریشم لە غەما بزو درێژ بوو
بەم وەزعیەتی ریشەوە وەك خواجە حەنا خۆم

کافر بەزەیی دێتەوە بەم حاڵە پەشێوە
وا دەر بەدەرو کور بەسەرو ئاوشی بەلا خۆم

بۆ شاری سولەیمانی یە فریاد و فوغانم
دالیم لە خەیاڵو غەمی تەبدیلی هەوا خۆم

بێ شوبهە لەبەر دەردو غەمو قەهرو مەرارەت
مەحرومی سەوابو شەرەفو خێری دوعا خۆم

بێ تاقەتو بێ وەیەمەتو حەیرانو پەریشان
هەر مونتەظیری لوتفی تەی ، فەیضی خوداخۆم

شیعرم وەکوو طەبعم کە پەریشان و خراپە
مەحجووبی سەر لەنگەندەیی چەمەی شوعەراخۆم

(عارف) ئەسەری مەرحەمەتو لوتفی خودایە
بۆ مەنفەعەتی دینو وەتەن چاک بەئیدا خۆم

عارف

گلکۆی تازەی لەیل

ئارۆ شیم وەسەیر گلکۆی تازەی لەیل
کە پایەی مەزار ئەو لەیل پڕ مەیل
جە دیدەم واران ئەسرینان چون سەیل
شیم وەسەرینەش بەو دڵەی پڕ جۆش
سەنگ مەزارەش گرتەم نە ئاغۆش
واتەم ئەی دڵسۆز لەیلی پۆسە ئەگۆل
موبارەکت بۆ یانەی تەنهای چۆل
کڕەی ناری عەشق دووری باڵای تۆ
کاریێ پێم کەردەن ئەی نەمامی نۆ
نە وە ڕۆژ ئارام ، نە شەو خاومەن
چوون چەم گل کەران کلاراوەمەن
چەوساوەکەردش ئەی چەرخی چەپکەرد
من و تۆ وە زۆر جەهەم جیا کەرد

تۆ پردەی وە حالۆ سیای تەنگ و تار
من مام پەی مەرلب جەفای رۆزگار
هەر رۆ چون مەجنوون خاطرجە غەمگەیل
هەر لەیل لەیلمەن نە هەردەی دوجەیل
شەوان تا ومرۆ شین و رۆ رۆمەن
کفت پەژارای تەنهایی تۆ مەن
ستارەم شومەن بەختم ئیو یان
چوون ئاهووی تەنها سەر لێم شێویاد
پە حالی منەن شای وەفاداران
هەمرازی تۆ کێن صوب تا ئێواران
لە جیائی ئاهووی قەیسی غەمگینت
حکام سەنگ سیا شەو جە بالینت
سا پەی چێش سۆمای دیدەم تار نەبۆ
زیندەگی جە لام زەهری مار نەبۆ
ئەو دیدەی مەخموور ئاهوو بێزی کۆ
ئەو زولفی قەتران شەر ئەنگێزی تۆ

وه مەودای چل چەلك تۆ تاتات مەکرد

ئیستا پەشێوەن چوون ریحانەی هەرد

لەحاصل هەرچەند شین و زاریم کەرد

نە پای قەبر لەیل بێ قەرلوریم کەرد

نە دای جوابم ، نە زەرە دەنگ کەرد

ئەمجار بلیەم چە کەردەون وە پەرد

دیسان هەم چەنۆ واتەم ئەی دڵسۆز

حەکیم زامانی دەردی مەجنون سۆز

هام نە سەرینت زار زار منالأم

خاك یانەی تۆنە وە چەم مەمالأم

تۆ هیچ ابت وە تەنك شین و زاری من

چە تاەو نالەی بێ قەرارەی من

پەی چیش مەیل ویم جەلاد کەم بیەن

مەر عەهد و پەیمان چە یادت شیەن

۱ـ دۆز

۲ـ بیم

دیم دەنگێ ئامـــا ئەتوی خـا ـەوە
[illegible] تاریك حەسرەتناكەوە
ئاما ئەگەرشم چون واز حەیران
واتەش ئەی مەجنوون ولیلی کرمساراد
خاك و دەست زۆر زلیجەم گەردمن
یاد هەمرازان چە یادم بەسەردەن
هێندە خاك و سەلك وە جەمعەم یارەن
نە جاكەی جەواب ، نە رای کوهسارمن

محەممەد ئاغا

ئەم زاتە بە دەربەند فەقەرەیی مەشهورە لەمەحەی کوردی ئێرانی هەیە ، فەخورتمەوارەو مع هذا لە شیعرداوادەتە صریری حسیالەدا صاحیب لیقتیەلو بووە .

پیر پاك جه گرد

پیر پاك جه‌گرد خاك ناسووتی
مه‌نزلگه‌ی سه‌ربه‌رز سه‌ر مه‌له‌كووتی
متصف به‌وه‌صف شانی و صیفاتی
مشرف به‌ فه‌یض ته‌جه‌للای زاتی
نامه‌ی ڕوح ئه‌فزای شیرینت هاوا
دڵ وه‌مه‌رده‌مه‌ك ده‌و دیده‌ش ساوا
تۆی ده‌روون جه‌نوور صه‌فا داپه‌رداخ
بۆت ئاشنایم دانه ڕووی دماخ
ئه‌ر وه‌بێگانه‌ وه‌ر دۆستم زانی
تو حساوه‌نی وه‌هه‌ر چێم وانی
وه‌ ڕاضی وه‌یاد خه‌سته‌ی دڵگیری
یاشێخ تۆ دائیم ئه‌ئش ضه‌میری
خولاصه‌ی كه‌لام نور دیده‌و دڵ
ده‌وای ئێش و فێش زه‌مان بی حاصڵ
مژده‌ی حه‌یاتم ڕسته‌ی وه‌فای تۆن
ئه‌ر وه‌فات نه‌بۆ حه‌یاتم چه‌ كۆن

مه‌وله‌وی

ئه‌مه جوابه بۆ جه‌نابی عالی سراج الدین شێخ عوسمانی ته‌ویله . ١١٤

کەی عادەت کەردەن

یا خەلیل دەخیل کەی عادەت کەردەن
تۆشە وەدەر ماڵ کەریمان بەردەن
میهمان خوریو کەرەمسەرای تۆن
موحتاج وەریزەی سفرەو خوانی تۆن
هەر کەس شەفیعی پەی ویش ئاوەردەن
من خەجاڵەتیم وە شەفیع کەردەن
بڕیر جە تەقصیر چە پڕ ئینسانی
من ڕوو زەردی ویم کافیەن کانی

مەولەوی

‹ونتە خەباتی موتەفەریقە

خوشپەو ئوزری کونەهکاران لە سەد زیکری ریا
ئەم بە ئالودی حەقوە حەقوە ، ئەو بە گوندی حەق حەقیا
خانەی مەحدودی یە ، مالودلی ئامانەودلی یە
لەم حەدە ئاسەئی سولەیمانە و سوالەیدان ئاسەفنە
نالی

ئەلا ئەی ئەلەسی بودم ئاسا هەتا کەی حەیرەسی ویرانە
لە گەل ئەم حەشتبارانە بیرو بارانە ، نازانم
بلا بۆ کولدەبورییو وەکوی مەلک و مار و گندوو بۆم
خەطیرەم گولەبی ویرانە ، زەخیرەم گەنجی کاشانم
نالی

گول بەدەم بادی سەباوە پیکەنی بلبل فری
یەعنی عاشق لازمە دووربی لە یاری بێ وەفا
نالی

ئەی کە روو زەردی مەدینەو روو سیاهی مەککە خۆم
دەرکراو و دەر بەدەر یا رەب دەخیل حەلوی تۆم
دەفتەری ئەعمالی من ، بۆ قەترەیەکی رەحمەتت
کەی بەسەد زەمزەم سیاهی‌ی نوقتەیەکی دادەشۆم

نالی

ئەحوەلی تەفرەقە نەظەر تەقویەتی سەبەب دەکا
عارفی حیکمەت ئاشنا لەم قسەیە ئەدەب دەکا
سەهم و نصیبی ئەسلی‌یە ، بەحسی کیاو گوڵ نیە
تووتنە خەرجی سووتنە ، مودنە ماچی لەب دەکا

نـالی

ئەی ساکینی ریاضی مەدینەی منەووەرە
رەحمێ بکە ، بفەرموو مەدینەی منەووەرە

نالی

دل دەڵێ سەیری چەمەن خۆشە جوابی نادەم
مودەتێکە لە قەفەسدایە حەزابی نادەم
مەجلیسێکی چەمەن و بلبل و بەزم و گوڵ و مول
بەدووسەد مەدرەسەوو دەرس و کیتابی نادەم

نالی

هەموو وەقتم دوعایە داخۆ کەی بێ ی
بە تیرێکم شەهیدی کەرەڵاکەی
گلە ناکەم ئەوەندەی دەنکە جۆیە
ئەگەر کەللەی سەریشم پڕ لە کاڵەی

نالی

شەوبۆیی سەری سونبولی زولفت لەسەری دام
ئێستەش سەرەکەم مەستە لەبەر نەشئەیی شەوبۆ

نالی

بەپاریک نامەوێ دەرمان ، لەنەشئەی چاوی بە میللەت
بە پوولێک ناکڕم هەنبەر ، لەگەل زولفی ئەوە سەردا
لەشکەنج شکەنجی زولفی ئەو بێ وەعدەیە مورغی دل
دەناڵێنێ وەکوو بلبل لە سوبحی کاذیبی شەودا

نالی

نی یە دەخلم لە شاللەو مەصافی غەیری ئەم نیکتە
کە کوشتەی بەندی تۆیە ، هەرکەسێ ئازادو تازا بێ
فیدای تەشریفی رێگەت بێ خەراجاتی خەزینەی دل
فیدای خاکی بەرپێت بێ لە چاو ماللەترە یە مایێ

نالی

هەناسەم زوانەکەی لاداوو مەیلێکی نەکرد چاوی
نەسیم ئەنکووت و شەڕرا بوو ئەو نێرکس هەرلەخەو دایە
لەدووری تۆیە ئەی خورشیدی پرتەوبەخشی شەوکەردان
هەکە (نال) وا لە حالاتی موحاقی ماهی نەودایە
نالی

کەجەیهی غەم هجوومی کرد نیظامی عومری من تێک‌چوو
ئیتر مومکین نی‌یە ئاسایشی حالی پەریشــانم
بیناى بورجی بەدەن رووخا بەکوللەی حادیسات ئەمرۆ
ئەما لووت لە ئەژنۆمدا ، برا چەشم ، شکا شانم
ئەمین فەیضی

تۆ بەیاضی لا ملت شەعر سیاهی بێتەسەر
ئیحتیاجێکت نی‌یە ئیتر بەشوعری بۆ ئەسەر
ئەی فریشتەی عالەمی حوسن و بەمەحبوبی شەهیر
شوبهی تۆ نامومکینە بیبی بەنی ئادەمی بەشەر
ئاهی

کاریّ پێم کەردەن مەحرومەی رازت
لەحکەردەن وە دل نیم ئیکای نازت

ضیاءالدین مەولانا خالد

دوێنێ قەترەیە خوێن بوویەو سبحەینێ کەلێ خاکی
بەنی ئادەم کەری کەر کەر نەبێ بۆچ دێنەوە بێ باکی

شێخ رەزا

سەروو نەی چین کە لەگەڵ قامەتی تۆ بێنە لەبەرە
شەکری خواردووە نەی‌سەروو سەری داوە لەبەرە

شێخ رەزا

تۆ هەتە تیغی دەهان‌و من هەمە تیغی زبان
فەرقی ئەم دوو تیغە هەروەك ئاسمان‌وریسمان

شێخ رەزا

کە تەشریفی شەریفی هات ئەمین فەیضی بە میوانی
لەموهدەی شوکری دەرناچم مەگەر خۆم کەم بەقوربانی

شێخ رەزا

كه من نه‌خلی مورادم بێ سه‌مه‌ر بێ
به من چی باغی عالەم جوملە به‌ربێ

سالم

ئرادم حالی خۆمه كه‌ر حه‌دیسی شۆری بلبل كه‌م
بهاره‌ی رۆبی تۆیه كه‌ر بەیانی ناسكی‌ی كول كه‌م
نه‌به‌ده ئاشیفته خاڵی بم ، له هیجرانا هه‌تا ده‌مرم
نه‌كه‌ر بێ‌زولفی موشكینت له باغا مه‌یلی سونبول كه‌م

سالم

كه‌ر ره‌فیقت یاری صادق بێ ج باكی ریكه‌ته
كه‌ر كه‌سی به‌دخوت له‌كه‌ڵدابێ جه‌هه‌نه‌م جیكه‌ته

ئه‌مین فه‌یضی

وه‌كو یه‌ك دێته به‌ركوێی پیاوی ئه‌حمه‌ق
صه‌فیری بلبل و ئاوازی له‌قله‌ق
؟
زه‌مزه‌مه‌ی شادیم به‌رشی نه‌ئه‌فلاك
موژاناه آیه‌ی : انا ارسلناك

حه‌سه‌ن كه‌نۆش

چاوەکەم دوێنێ لە باغا گوڵ بە عیشوە خۆی نواند
نەك نمەك گیربم ، بە مەرگی تۆ ئەسەم هیچ نەم دواند

حەریق

ئەتۆ زەمم دەکەی مەدحت دەکەم من
جەزای قــەولی درۆ بــا هەر درۆ بێ

نالی

یا خودا ئەو کێوە هەلکەنی لە بێ
بەلکو دەرکەوێ نووری دیدەی من

؟

پەی زەخم خەدەنگ موژەی مەه پەیکەر
ئەنگەن پانیــان وەسەحرای مەحشەر

مەولانا خالید

مەگەر ویستی مرادی من بەجێ بێ
خەرێنکەی پاوەنەی زیوی خەجێ بێ

؟

یارەب بە حاجەت کعت شەوبێداران
یا تاقەت ، یا مەرگ ، یا وەصلی یاران

؟

چه پرشەی شەونم نە تـۆی پەردەوە
نێرگس مەس مەس چەم و لاو کردەوە
فریاد چە شـوومی ئەرضی چارەی من
هەر سۆزەی مراد من نا دیارەن
داد چە هەوای بەد بەدستارەی م...
هەر ئەو کولاڵەی من سپی وارەن
مەولەوی

سۆزەی خاك پاك یاران هـام فەرد
فرەمان وە فەرش بەزم ریمان کەرد
کۆسەوزەی ئێمەیچ ئەکلم مەردێ بۆ
وە فەرش مەجلیس کام هام دەردێ بۆ
مەولەوی

دلا راکەکەم خەیــــلێ تاریــکەن
پرد کەت سەختەن ، یەکجار باریکەن
چۆلە چ رایی پەردەی ویت ساز دەر
وە قەد تـوانای ویت باربەندێ کـەر
ئەرکوناه رای راست پردەنت جەویر
شویێ پای کردار ها فەردان هۆرکر

مەولەوی

هەر وە زۆر مەندەن نیم نەفەس باقی
وادەی دەورەتەن ، هــانـامەی ساقی
دەورێ دەوەنــاز بەی پیــــالە وە
ژەنـگی دل وەزاغ مـــەی بمـــالەوە

مەولەوی

کول خەجل چە رووی نازك طە رزی تـۆن
هەرهەر حەلقە کۆش بالای بەرزی ئـارن

مەولەوی

چین کەفەن جە رووی پێهانی چوون سیم
چوون زنجیرەی ئاو وە شنۆی نەسیم

مەولەوی

موڵەدیمەی غەم تاڵیش مەزاڵەن
دەک وەخێر نیەی وادەی فیراڵەن

مەولەوی

ئاخر سەفەرەن را خەیلی دوورەن
مەنزل بێ پایان تۆشە زەروورەن

مەولەوی

گوڵ چوون رووی ئازیز نەزاکەت پۆشان
وە فراوان چوون سەیل دیدەی من جۆشان

مەولەوی

شاخەی شەتاوان بۆی مەتر شەوبۆ
خەیمەی گوڵاڵە جە دامان کۆ

مەولەوی

کۆ کۆ گوڵاڵان جەم بەستەن نەکۆ
ئینتظار پەیدین بەژن و باڵای تۆ

مەولەوی

تەشریف گەرزان کەر وەسەر مەزاران
شـــادبۆ وەدیتـی گـەس نیتـەظاران
مەولەوی
دووری باڵای تۆ کاری پێم کەردەن
بێزارم جە خۆم ، رازیم وە مەردەن
مەولەوی
وە مەرگـی ئازیز دل نە خرۆشەن
کەردە لوولەەن ئارەزووی تۆشەن
مەولەوی
نازیز کێ تاقەت دووریی تـۆ دارۆ
دەك بەرق غەرەو وەجەسـتەش بـارۆ
مەولەوی

۸۰۸ـ جوابنامەی جەنابی شێخ رەزایە کە بۆ ئەم محرره عاجزەی نووسیبوو .

معربت شوخ و لهجه شیرین است
دهنت درج گوهر آگین است
بکر فکر تو پوسنی یوین الله
نفرو دوو شیرەو نیـگارین است
عرش بلقیس و فرش بۆ دانش
در حقیقت حکمینه حکایین است
تا به ضرب المثل همی گویند
که دعا از برای امین است
خاطرت شاد باد امین فیضی
زانکه دریای دانش و دین است
دوشمنت خوار بادو زارو زبر
زانکه درخورد لعن و نفرین است
فضلرا دانید از خدای رضا
نه ازلی شاعران خوه بین است

رەزا

ئەمیش هی ئەوە

الچنانم ومجر کاکه أمین
که ندانم یساورا ز یمین
کی کند بخت کو ببینم باز
تا زنم خنده بر زمان و زمین
چند ریلام بیاد روی تو اشك
چند باشم ز دوری تو غمین
تا غمیرا به حیله چاره کنم
دیکوی سر بر آوره زکمین
مستم از جام باده فیضت
چون مسیحا رفیض روح امین
سالهای دراز باقی باد
به سلامت أمین ما آمین

رەزا

کذا ج ابنامه

زنطفهٔ حکمت در صحیفهٔ قرطاس
نموجه‌ها است به‌قیمت گرانتر از الماس
صحیفهٔ مصحره پیراست بسکه‌چون مریم
به‌بر گرفته موالیــد عیسوی انفاس
رسیده کار به‌جایی تورا امین فیض
که جبرئیل امین خوانمت زرویی قیاس
هزار سال هما نی‌و وین عجب نبود
بهر نیند مکو خضر زنده‌و الیاس

ره‌زا

مکتوب مخصوص

الا ای هنر منه یار ندیمی
تویی خسروا نرا سزای ندیمی
ز حکمت بپرداختی نامه‌ء تو
بدادی دران نامه داد حکیمی
هوای نسیمی ازان گفته نامش
که جان پروراند هوای نسیمی
به‌دانش ترا هیچ همتا ندیدم
مگر جوهر فرد و در یتیمی
توخواهی سفر در یمن دور ترکن
امین فیضی در دل من مقیمی

ره‌زا

دیسمان

ز أرباب دانش أمین فیضی یارا
نورا امتیاز بست کر فی ضیارا
نهانها ـ ست بر اتحاد من و تو
زیك مایه کوبی سرشتند مارا
زیاد و کم از تمام نامیت نبود
بر سم جمل که شماری رضارا

رەزا

چ عجب کر به وجود تو بنازد بغداد
ای وجود تو محیط دو جهان استعداد
که رو از مهر برد ذره بدلان ناچیزی
اکر از رای منیر تو کند استمداد

رەزا

افـــاوه

له دائرەی مملکت بابانداا ، بەغەیر أو انه کەاوصافیان ذکـر کرا ، کل اصحاب ذکا هاتوتـه وجود که هەچیانی نخونەوه لکل اوش زور شعر پاك‌و تمیزیان نظم کرەوه (حسن کنوش) و (عبداللەی حسن) و (عـــلی بردە شانی) ئەو صنفه شاعرانەن .

له زمان حاضریەدا وکو محمد خالص افنـدی ... مخدوم جناب شیخ رضایەو کذا وکو زیور افندی متعدد ادباو شعرا موجودە . حیفا که آثاریانمان دست نکوت تا درج صحیفەی افتخاری بکەین .

تێبینی : ئەم لاپەرەیەمان هەر بەڕێنووسە کۆنەکەی که کتێبەکەی پێ نوسراوەتەوە نوسیەوە وەك نموونەیەکی ڕێنووسی ئەوسا .

ئەسمائی خاصە کە لە ناو ریسالەدا مەذکوورە

کردی سەیوان - قەبرستانە لە سلێمانی

کانی ئاسکان - محەللەیە لە سلێمانی

سەرشەقام - محەللەیە لە سلێمانی

پیرمەسوور - و زیارەتگاهە لە سلێمانی

(پیرمەنصوور)

دەشتی قەتیبان - جێی یاری بووە لە سلێمانی

(بۆ ئیشاڵی بڵێم)

تووی ئۆجە - چوار داو بوو لە کەناری شاری سلێمانی

داری شێخ عەباس هەم زیارەتگاهو هەم مەسیرەیە لە سلێمانی

(شێخ عەباس)

کانی با - هەم زیارەتگاهو هەم مەسیردیە لە سلێمانی

خواجە حەنا - جوولەکەیەکی ناشیرین بوو

سەرچنار - ئەهرە نزیك شاری سلێمانی

بەکرەجۆ - نەهرە نزیك شاری سلێمانی

تانجەرۆ - نەهرە نزیك شاری سلێمانی

خیوی ئاودار ـ دەرە نزیك شاری سلیمانی
عەلەی کزی ـ مرۆڤایەتیەکی مەشهوور بوو لەکەرکووك
هولاغ ـ ئەمریکی مەشهوورە لە کەرکووك
بیهالی ـ دیبەکی مەشهوورە لە کەرکووك
کاکەیی ـ قەومێکی مەشهورە لە کەرکوك
سەهراکە ـ رجالی قەدیمەی کاکەیین
خان ئەحمەد ـ ئەمیش لەوانە
دایە رێزبار ـ ژنێکی مەشهوورانە
دەربەند فەقەرە ـ مەوقعێکە لە بازیان
جاف ـ عەشیرەتێکە
داودە ـ عەشیرەتێکە
جەباری ـ عەشیرەتێکە
بەیات ـ عەشیرەتێکە

بەعضێ تەعبیراتی کوردی ئێران

ئارۆ : ئەمرۆ — شم : چووم

یانە : خانوو — چەم : چاو

صب : سبحەینێ — پەی چێش : بۆچی

مەودا : شانە — واتم : وتم : گوتم

مناڵام : دەناڵم — شین : رۆیی

یاوا : ئاما : هات — واتش : وتی : گوتی

نیو : لەناو — مس : مەست

خریو : غەریب — ھویر : ھیورە

ھرشێ : سەرکەوت — وێراو : بڵاو

پیوار : پایەماڵ — پری : بۆ

جەویر : لەبیر — وادە : وەعدە

وە : بە — نە : جە : لە

وانی : دەخوێنێ — موانای : دەخوێنێ

ژمارەی سپاردن بەکتێبخانەی نیشتمانی بەغدا
٩٢٠ - ساڵی ١٩٨٢
چاپخانەی کاکەی فەللاح لە سلێمانی

تەئلیفاتی تورکیەی ئەمین فەیضی بەگ

(ئیجمالی نەتایج) خولاصەی دەفەننە لە ریاضیات و لە طەبیعیاتدا

(هەوای نەسیمی) باحیسە لــــە ئەحوالی حیکەمیــەو کیمەویەی هەوا

(تەفرەقەی ریاضیە) جامیعی زۆر قەواعیدی موهیمەیە لە عیلمی جەبردا

(شوعاعات) مەجموعەی ئەشعارە کەلە تەرەف عزیـەوە نەظم کراوە

٩٠٠٠ / ١٠ / ٦ / ١٩٨٢